

JULIANE KOKOTT
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA

Az ismertetés napja: 2005. december 8.¹

I – Bevezetés

1. Jelen eljárás a Bizottság egyik kartell-ügyben lefolytatott eljárására vezethető vissza, amely az elektrotechnikai termékek hollandiai nagykereskedelmi rendszerét érintette. A Bizottság ezen eljárásban – amely a legelső vizsgálatok megindulásától a Bizottság határozatáig több mint nyolcéves időtartamot ölelt fel – bírság megfizetésére kötelezte a Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied-et (a továbbiakban: FEG) és egyik tagvállalkozását, a Technische Unie BV-t (a továbbiakban: TU) az EK 81. cikk (1) bekezdésében foglaltak megsértése miatt.

2. A Bizottság vonatkozó, 1999. október 26-i határozatát² (a továbbiakban: megtámadott

határozat) az Elsőfokú Bíróság a T-5/00. és T-6/00. sz. egyesített ügyekben 2003. december 16-án hozott ítéletével³ (a továbbiakban: megtámadott ítélet) teljes mértékben fenntartotta hatályában.

3. A Bíróság előtt jelenleg az elsőfokú ítélet ellen a FEG által benyújtott fellebbezés van folyamatban⁴. Egy sor egyéb fellebbezési indok mellett, amelyek lényegében az indokolás hiányos jellegén és az EK 81. cikk megsértésén alapulnak, a FEG különösen azt sérelmezi, hogy az Elsőfokú Bíróság nem a megfelelő következtetéseket vonta le a Bizottság eljárásának túlzott időtartamából.

1 – Eredeti nyelv: német.

2 – Az EK-Szerződés 81. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban 1999. október 3-án hozott 2000/117/EK bizottsági határozat, IV/33.884 – Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied és Technische Unie (FEG és TU) ügy (az értesítés a C(1999) 3439. számú dokumentummal történt, HL L 39., 1. o.).

3 – A Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2003. december 16-án hozott ítélet (EBHT 2003., II-5761. o.).

4 – Ugyanezen ítélet ellen a Bíróság előtt folyamatban van egy másik eljárás a TU fellebbezése alapján (C-113/04. P. sz. ügy); lásd e tekintetben a mai napon előterjesztett indítványomat.

II – Jogi háttér

kozások megelőző éves üzleti forgalmának 10%-át, ha a vállalkozások szándékosan vagy gondatlanságból:

4. Az EK 81. cikk (1) bekezdése értelmében tilos minden olyan „vállalkozások közötti megállapodás, vállalkozások társulásai által hozott döntés és összehangolt magatartás, amely hatással lehet a tagállamok közötti kereskedelemre, és amelynek célja vagy hatása a közös piacon belüli verseny megakadályozása, korlátozása vagy torzítása [...]”.

a) megsértik [az EK 81. cikk (1) bekezdését]

[...]

5. A Bizottság ilyen esetekben bírságot szabhat ki az érintett vállalkozásokra. Erre vonatkozóan a Tanács 17. rendelete⁵ (a továbbiakban: 17. rendelet) 15. cikkének (2) bekezdése a következőket állapítja meg:

A bírság összegének megállapításakor a jogsértés súlyát és időtartamát is figyelembe kell venni.”

III – A tényállás és az eljárás

„A Bizottság határozattal 1 000-tól 1 000 000 elszámolási egységig terjedő vagy annál nagyobb összegű bírságot szabhat ki a vállalkozásokra vagy a vállalkozások társulásaira, de a bírság mértéke nem haladhatja meg a jogsértésben részt vevő egyes vállal-

A – Tényállás és eljárás a Bizottság előtt

⁵ – A 17. rendelet, első rendelet a Szerződés 85. és 86. cikkének végrehajtásáról (HL 1962. L 13., 204. o., magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 1. kötet, 3. o.). E rendeletet időközben hatályon kívül helyezte a Szerződés 81. és 82. cikkében meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról szóló, 2002. december 16-i 1/2003/EK tanácsi rendelet (HL 2003. L 1., 1. o., magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 2. kötet, 205. o.). Ez utóbbi azonban csak 2004. május 1-jétől alkalmazandó, ezért a jelen ügy szempontjából kizárólag a 17. rendelet irányadó.

6. A jogvita alapjául szolgáló versenyjogi eljárás az elektrotechnikai termékek – így például vezetékek, kábelek vagy polivinilklorid (PVC) csövek – hollandiai nagykereskedelmi piacát érintette. A Bizottság azt állapította meg, hogy e piacon úgynevezett kollektív kizárólagossági rendszer működött, amelyben a FEG vállalkozások társulása

többek között a NAVEG⁶ vállalkozások társulásával egy úgynevezett *gentlemen's agreement* formájában állapodott meg, és amelynek célja az volt, hogy a nem FEG-tagoknak való szállításokat megakadályozzák. Az is megállapításra került, hogy a FEG korlátozta tagvállalkozásainak arra vonatkozó szabadságát, hogy eladási áraikat maguk határozzák meg.

7. A megtámadott ítélet 3–5. pontjában az Elsőfokú Bíróság a következőképpen foglalta össze ezen ügyek hátterét:

„3 A CEF Holdings Ltd (a továbbiakban: CEF UK), egy az Egyesült Királyságban honos elektrotechnikai termékek nagykereskedelmével foglalkozó vállalkozás úgy döntött, hogy belép a holland piacra, és ezért 1989 májusában leányvállalatot alapított ott, CEF City Electrical Factors BV (a továbbiakban: CEF BV) néven. Mivel Hollandiában problémák merültek fel a beszerzésekkel összefüggésben, a CEF BV és a CEF UK [...] 1991. március 18-án panaszt nyújtott be a Bizottsághoz, amelyet másnap iktattak.

4 Ez a panasz három, a holland elektrotechnikai piacon működő vállalkozás társulása ellen irányult. A FEG mellett a Nederlandse Vereniging van Alleenverteenwoordigers op Elektrotechnisch Gebied (az elektrotechnikai ágazatban működő kizárólagos képviselők holland szövetsége, a továbbiakban: NAVEG), valamint az Unie van de Elektrotechnische Ondernemers (az elektrotechnikai vállalkozások egyesülete, a továbbiakban: UNETO) került megnevezésre.

5 A CEF azt állította, hogy e három társulás és tagjai Hollandiában az elektrotechnikai ágazatban kollektív kizárólagossági megállapodásokat kötöttek egymással a forgalmazási lánc minden szintjén. Ez gyakorlatilag lehetetlenné tette a holland piacra való belépést az olyan nagykereskedő számára, amely nem tagja a FEG-nek. A gyártók és azok képviselői vagy importőrei csak a FEG tagjai számára szállítottak elektrotechnikai termékeket, és a beszerelést végző személyek csak e vállalkozásoktól szereztek be termékeket. 1991. október 22-i levelével a CEF kiegészítette panaszát, és kifogásolta a FEG, valamint a tagjai között az árak és az árengedmények tárgyában létrejött, illetve a CEF egyes projektekben való részvételének megakadályozását célzó megállapodásokat. 1992 januárjától a CEF kifogásolta az egyes elektrotechnikaitemék-gyártók és a FEG nagykereskedő tagjai között létrejött, az arra vonatkozó vertikális megállapodásokat is.”

8. A megtámadott ítélet 6–14. pontjában a következő megállapítások találhatók a Bizottság vizsgálatával és eljárásával kapcsolatban:

„6 [1991 júniusa és augusztusa között a Bizottság többek között a FEG-nek számos információkérést küldött a 17. rendelet 11. cikke alapján.]

⁶ – Nederlandse Vereniging van Alleenverteenwoordigers op Elektrotechnisch Gebied.

- 7 A Bizottság 1991. szeptember 16-án felszólító levelet küldött a FEG részére, amely többek között foglalkozott az egyes elektrotechnikaipari termékek- beszállítókra kifejtett nyomásgyakorlással annak érdekében, hogy a CEF-nek ne szállítsanak, azokkal a megállapodásokkal, amelyek a FEG tagjai között az árak és az árengedmények tárgyában jöttek létre, és a vállalkozások a FEG-tagság felvételi kritériumaként meghatározott forgalmi küszöbével.
- 8 1993. április 27-én a Bizottság a 17. rendelet 11. cikke alapján meghallgatott egyes elektrotechnikaipari termék-beszállítókat.
- 9 1994. június 10-én a Bizottság a 17. rendelet 11. cikke alapján információkat kért a FEG-től.
- 10 1994. december 8-án és 9-én a Bizottság a 17. rendelet 14. cikkének (3) bekezdése alapján vizsgálatot tartott a FEG-nél és egyes tagjainál, így a TU-nál.
- 11 A Bizottság 1996. július 3-án kifogásközlést küldött a FEG és hét tagja, [köztük a TU] részére (a továbbiakban: kifogásközlés). A FEG és a TU 1996. december 13-án illetve 1997. január 13-án nyújtotta be az ezzel kapcsolatos beadványát.
- 12 A FEG és a TU több iratbetekintési kérelmet intézett a Bizottsághoz. Miután 1997. szeptember 16-án további kiegészítő iratanyagokat küldtek meg részükre, 1997. október 10-én mindkét vállalkozás kiegészítő állásfoglalást nyújtott be a kifogásközlésre vonatkozóan.
- 13 1997. november 19-én Beiseinben meghallgatást tartottak a kifogásközlés minden címzettje és a CEF jelenlétében.
- 14 Ilyen körülmények között fogadta el a Bizottság 1999. október 26-án a megtámadott határozatot. [...]"

B – A megtámadott határozat

- 11 A Bizottság 1996. július 3-án kifogásközlést küldött a FEG és hét tagja, [köztük a TU] részére (a továbbiakban: 9. A megtámadott határozatban a Bizottság azt állapította meg, hogy a FEG lényegében

két szempontból sértette meg az EK 81. cikk [...] (1) bekezdését, és ezért bírságot szabott ki rá. A megtámadott határozat rendelkező része értelmében:

4. cikk

„1. cikk

A FEG megsértette az [EK] 81. cikk (1) bekezdését azzal, hogy a NAVEG-gel kötött megállapodás, valamint az utóbbi társulásban tagsággal nem rendelkező szállítók összehangolt magatartása alapján olyan kollektív kizárólagossági rendszert hozott létre, amelynek célja a FEG-hez nem tartozó vállalkozások részére történő szállítások megakadályozása volt.

(1) A FEG köteles az 1. és 2. cikkben meghatározott jogsértésekkel azonnal felhagyni, amennyiben ez még nem történt meg.

[...]

2. cikk

5. cikk

A FEG megsértette az [EK] 81. cikk (1) bekezdését azzal, hogy közvetlenül és közvetve korlátozta tagjait abban, hogy az eladási árakat szabadon és független módon határozzák meg. Ez a rögzített árakkal kapcsolatos kötelező határozatok útján, a reklámmal kapcsolatos kötelező határozatok útján, a tagjai számára a nettó és bruttó ajánlott árak megküldése útján, valamint azáltal került végrehajtásra, hogy tagjai számára olyan fórumot bocsátott rendelkezésre, ahol azok megvitathatták az árakat és árengedményeket.

(1) A FEG az 1. és 2. cikkben megállapított jogsértések miatt 4,4 millió euro összegű bírságot köteles fizetni.

[...]”

10. A közigazgatási eljárás általa is elismert szabálytalanságai, nem utolsósorban az eljárások túlzott időtartama miatt a Bizottság a bírság számítása során úgy döntött, hogy a bírság összegét 100 000 euróval csökkenti.⁷

- a Bizottságot, valamint az oldalán beavatkozókat kötelezze a költségek viselésére.

12. A FEG ideiglenes intézkedés iránti kérelme elutasításra került.¹¹

C – A bírósági eljárás

11. A megtámadott határozat ellen mind a FEG⁸, mind a TU⁹ keresetet nyújtott be az Elsőfokú Bírósághoz, amelyekben mindketten kérték, hogy az Elsőfokú Bíróság

- semmisítse meg a megtámadott határozatot,¹⁰

- másodlagosan semmisítse meg a bírságokat,

- mindezekhez képest másodlagosan csökkentse a kiszabott bírságokat és

13. A CEF BV és a CEF UK (a továbbiakban együtt: CEF) részére az Elsőfokú Bíróság első tanácsának elnöke engedélyezte a Bizottság oldalán történő beavatkozást.¹²

14. Miután a szóbeli eljárás és a határozathozatal céljából az Elsőfokú Bíróság egyesítette a T-5/00. és a T-6/00. sz. ügyeket, 2003. december 16-án meghozta a megtámadott ítéletet, amelyben

- a kereseteket elutasította, és

- a felpereseket a keresetük alapján indult eljárás költségeinek viselésére kötelezte.

7 – Lásd a megtámadott határozat (151)–(153) preambulumbekzdését.

8 – A T-5/00. sz. ügy.

9 – A T-6/00. sz. ügy.

10 – A T-6/00. sz. ügyben a TU ezenkívül másodlagosan kérte a megtámadott határozat 3. cikkében szereplő azon megállapítás megsemmisítését, amely szerint megsértette az EK 81. cikket.

11 – Az Elsőfokú Bíróság elnökének a T-5/00. R. sz., FEG kontra Bizottság ügyben 2000. december 14-én hozott végzése (EBHT 2000., II-4121. o.) és a Bíróság elnökének a C-7/01. P(R). sz., FEG kontra Bizottság ügyben 2001. március 23-án hozott végzése (EBHT 2001., I-2559. o.).

12 – A T-5/00. és a T-6/00. sz. ügyekben 2000. október 16-án hozott végzések.

15. Fellebbezésével, amely 2004. február 26-án érkezett a Bíróság Hivatalához, a FEG azt kéri, hogy a Bíróság

- a fellebbezőt kötelezze a költségek viselésére.

- helyezze hatályon kívül a T-5/00. és T-6/00. sz. egyesített ügyekben hozott ítéletet, legalább a T-5/00. sz. ügyet érintő részében, és hozzon új – a vitatott határozat rá vonatkozó részét részben vagy egészben megsemmisítő – ítéletet, vagy legalább csökkentse jelentős mértékben a FEG-re kiszabott bírság összegét,

- másodlagosan helyezze hatályon kívül a T-5/00. és T-6/00. sz. egyesített ügyekben hozott ítéletet, legalább a T-5/00. sz. ügyet érintő részében, és utalja vissza az ügyet az Elsőfokú Bíróság elé, és

- a Bizottságot kötelezze a költségek viselésére mind az első-, mind a másodfokú eljárás tekintetében.

16. A Bizottság azt kéri, hogy a Bíróság

- utasítsa el a fellebbezést teljes egészében mint elfogadhatatlant, vagy legalábbis mint megalapozatlant, és

17. A CEF mint beavatkozó a maga részéről azt kéri, hogy a Bíróság

- utasítsa el a fellebbezést teljes egészében mint nyilvánvalóan elfogadhatatlant, vagy legalábbis mint megalapozatlant és

- a fellebbezőt kötelezze a költségek viselésére.

18. A fellebbezéssel a Bíróság előbb írásban, majd a 2005. szeptember 22-én – a C-113/04. P. sz. ügyel együtt – tartott tárgyaláson foglalkozott.

IV – A fellebbezés második, harmadik, negyedik, ötödik és hatodik jogalapjáról

19. A fellebbezés második, harmadik, negyedik, ötödik és hatodik jogalapjával a FEG a megtámadott ítélet azon különböző pontjait vitatja, amelyekben az Elsőfokú Bíróság részletesen foglalkozik a Bizottság által a kartellszabályok megsértésére és azok időtartamára vonatkozóan tett megállapításokkal.

20. E jogalapok részletes vizsgálatát megelőzően szükségesnek tűnik emlékeztetni az EK 225. cikk (1) bekezdéséből és a Bíróság alapokmánya 58. cikkének (1) bekezdéséből eredő azon követelményre, amelyet a Bíróság a fellebbezésekkel kapcsolatos ítélkezési gyakorlatában alkalmaz¹³, nevezetesen hogy a fellebbezés a jogkérdésekre korlátozódik. Következésképpen egyedül az Elsőfokú Bíróság feladata a releváns tényállás megállapítása és megítélése, valamint a bizonyítékok értékelése, a tények és a bizonyítékok értékelése – azok meghamisítását leszámítva – nem jogkérdés, ami mint ilyen a fellebbezés keretében a Bíróság felülvizsgálata alá tartozna.

21. Emellett nem felel meg a törvényi követelményeknek az a fellebbezés, amely csupán az Elsőfokú Bíróság előtt már hivatkozott jogalapokat és érveket ismételi meg, és nem tartalmaz arra irányuló okfejtést, amely kifejezetten meghatározná, milyen jogi hibában szenved a megtámadott ítélet. Az ilyen fellebbezés valójában az Elsőfokú Bíróságnál benyújtott kereset újbóli megvizsgálására irányul, amely nem tartozik a Bíróság hatáskörébe.¹⁴

22. E feltételek között kell vizsgálni a fellebbezés második, harmadik, negyedik, ötödik és hatodik jogalapját.

A – A második jogalap: a mentesítő bizonyítékoknak a kollektív kizárólagossági rendszer vonatkozásában való figyelmen kívül hagyása

23. Második jogalapjával a FEG azt kifogásolja, hogy az Elsőfokú Bíróság megsértette az ártatlanság védelmét és az indokolási kötelezettséget, amennyiben nem ismert el mentesítő bizonyítékként egyes olyan dokumentumokat, amelyek bár a vizsgálatok megindulását, azaz a Bizottság felszólító levelét követően, de még a kifogásközlést megelőzően keletkeztek.

24. E fellebbezési jogalap, amely szoros összefüggésben áll az első jogalappal, különösen a megtámadott ítélet 196–208. pontjára vonatkozik. Az Elsőfokú Bíróság itt foglalkozik a harmadik személyek által a Bizottság elé terjesztett különböző dokumentumok bizonyító erejével, amelyek a FEG szerint megkérdőjelezik a kollektív kizárólagossági rendszerrel kapcsolatos vádakat. Az Elsőfokú Bíróság arra a következtetésre jut, hogy a szóban forgó dokumentumok nem cáfolják a Bizottság megállapításait, amelyek szerint a FEG és a NAVEG közötti *gentlemen's agreement* a gyakorlatban ténylegesen érvényesült.¹⁵

13 – Lásd a C-37/03. P. sz., BioID kontra Belső Piaci Harmonizációs Hivatal ügyben 2005. szeptember 15-én hozott ítélet (EBHT 2005., I-7975. o.) 43. és 53. pontját, valamint a C-204/00. P., C-205/00. P., C-211/00. P., C-213/00. P., C-217/00. P. és C-219/00. P. sz., Aalborg Portland és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2004. január 7-én hozott, ún. „Cement-ítélet” (EBHT 2004., I-123. o.) 47–49. pontját.

14 – A C-352/98. P. sz., Bergarderm és Goupil kontra Bizottság ügyben 2000. július 4-én hozott ítélet (EBHT 2000., I-5291. o.) 35. pontja, a C-234/02. P. sz., Európai Ombudsman kontra Lamberts ügyben 2004. március 23-án hozott ítélet (EBHT 2004., I-2803. o.) 77. pontja és a C-286/04. P. sz., Eurocermex kontra Belső Piaci Harmonizációs Hivatal ügyben 2005. június 30-án hozott ítélet (EBHT 2005., I-5797. o.) 50. pontja.

15 – Lásd még a megtámadott ítélet 209. pontját.

25. Ezzel szemben a FEG azt állítja, hogy az ítélet *önmagának mond ellent*. Egyrészt a Bizottság felszólítását nem vették figyelembe az ésszerű eljárási határidőre vonatkozó alapelv alkalmazása szempontjából. Ebből a szempontból tehát a FEG-et csak a kifogásközléstől számítva, nem pedig a felszólítás időpontjától fogva tekintették vizsgálat alá vont félnek. Másrészt viszont a FEG-et a bizonyítékok értékelése szempontjából már a felszólítástól kezdve vizsgálat alá vont félként kezelték. Ennek megfelelően az Elsőfokú Bíróság nem ismeri el olyan dokumentumok mentesítő jellegét, amelyek a Bizottság vizsgálódásának megkezdését, azaz a felszólítást követő időszakból származnak. Az Elsőfokú Bíróság a vitatott dokumentumoktól *automatikusan, minden további magyarázat nélkül* megvonja azok mentesítő jellegét.

26. Az, hogy valamely ítélet indokolása ellenmondásos-e, olyan jogkérdés, ami mint ilyen felvehető a fellebbezés keretében.¹⁶ Ennyiben tehát a FEG jogalapja elfogadható.

27. A FEG állításával ellentétben a dokumentumok bizonyító erejének értékelése és

az eljárás időtartamának megfelelőségére vonatkozó értékelés nem függ össze. Ennek megfelelően az ítélet két szakasza, amelyek vonatkozásában az Elsőfokú Bíróság az eljárás időtartamával, illetőleg a vitatott dokumentumok bizonyító erejével foglalkozik, nem áll egymással logikai összefüggésben, következésképpen nem állhat – amint azt a FEG állítja – tartalmilag ellentmondásban egymással.

28. Önmagában az a körülmény, hogy valamely dokumentum a kifogásközlést *megelőzően* keletkezett, nem teszi ezt a dokumentumot kötelezően mentesítő bizonyítékká. Ugyanígy nem minősül szükségszerűen terhelő bizonyítéknak az olyan dokumentum, amely a kifogásközlést *követően* keletkezett. Valamely dokumentum bizonyító erejét a konkrét ügy valamennyi körülményének figyelembevételével kell megítélni. Valamely mentesítőnek tartott bizonyíték elveszítheti ilyen minőségét, amennyiben a vizsgálat alá vont kezdeményezése alapján és olyan időpontban keletkezett, amikor már világos volt, hogy a Bizottság a kartellszabályok megsértésére gyanakszik, és az érintett vállalkozásokat már figyelmeztette („*in tempore suspecto*”). Az Elsőfokú Bíróság pontosan így értékelte – jogilag hibátlanul – a konkrét ügyben fennálló helyzetet a megtámadott ítéletben.

29. Végeredményben ezért a második jogalap bár elfogadható, de megalapozatlan.

¹⁶ – A C-401/96. P. sz., Somaco kontra Bizottság ügyben 1998. május 7-én hozott ítélet (EBHT 1998., I-2587. o.) 53. pontja és a C-185/95. P. sz., Baustahlgewebe kontra Bizottság ügyben 1998. december 17-én hozott ítélet (EBHT 1998., I-8417. o.) 25. pontja. Hasonló értelemben lásd a C-208/03. P. sz., Le Pen kontra Parlament ügyben 2005. július 7-én hozott ítélet (EBHT 2005., I-6051. o.) 45. pontját.

B – A harmadik jogalap: a kollektív kizárolagossági rendszer fennállásának időtartamára vonatkozó bizonyítás

30. A fellebbezés harmadik jogalapjával a FEG azt rója fel az Elsőfokú Bíróságnak, hogy megsértette az EK 81. cikk (1) bekezdését, valamint az indokolási kötelezettséget, amikor elfogadta a Bizottság által előterjesztett bizonyítást a kollektív kizárolagossági rendszerben való részvétel, és különösen annak időtartama tekintetében.

31. E jogalap a megtámadott ítélet „a megtámadott határozat megsemmisítésére irányuló kérelmek” című részére, azon belül is a II.B.1.b. részre vonatkozik. Ehelyütt foglalkozik az Elsőfokú Bíróság részletesen azzal a kérdéssel, hogy a Bizottság a megtámadott határozatban eleget tett-e bizonyítási teherrel összefüggő követelményeknek, amikor megállapította, hogy a FEG és a NAVEG között *gentlemen's agreement* formájában kollektív kizárolagossági rendszer állt fenn.¹⁷ Az Elsőfokú Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a FEG és a TU által előadott érvek nem tudták „megkérdőjelezni a megtámadott határozatban szereplő jelek meggyőző, objektív és egybehangzó voltát”.¹⁸

32. Emellett a fellebbezés harmadik jogalapja a megtámadott ítélet 401–406. pontjára hivatkozik, amelyben az Elsőfokú Bíróság a szóban forgó versenyjogi jogsértést az „EK 81. cikk súlyos megsértésének” minősíti¹⁹, és tartamuk tekintetében a jogsértések egységességét emeli ki.²⁰

33. A FEG állítása szerint a Bizottság által megállapításai alátámasztására felhasznált bizonyítékok különösen gyengék és közvetettek. E bizonyítékokkal nem támasztható alá jogilag elfogadhatóan és meggyőzően az 1986. március 11. és 1994. február 25. közötti időszak vonatkozásában a folytatódó versenyjogi jogsértés. A FEG különösen azt kifogásolja, hogy az Elsőfokú Bíróság olyan bizonyítást fogadott el, amelyet csak néhány jelre, nevezetesen ülésekről készült jegyzőkönyvekre és az érintett vállalkozások közötti levélváltásokra alapítottak. Az Elsőfokú Bíróság figyelmen kívül hagyta, hogy a Bizottság az 1986. március 12. és 1989. február 28., valamint az 1991. november 8. és az 1994. február 25. közötti időszak tekintetében egyáltalán nem terjesztett elő bizonyítékot a kollektív kizárolagossági rendszer fennállása tekintetében.

34. A Bizottság álláspontja szerint a fellebbezés e jogalapja elfogadhatatlan, mivel a FEG csak olyan kifogásokat adott elő, amelyeket az Elsőfokú Bíróság előtti elsőfokú eljárásban már – sikertelenül – felvetett. A valóságban például a megtámadott ítélet 169–186. pontja lényegében a felperesek

17 – Lásd a megtámadott ítélet II.B.1.b. részének bevezetőjét, a 141. pontot

18 – Lásd az egyes részekből levont végső következtetést, különösen a megtámadott ítélet 210. pontját.

19 – A megtámadott ítélet 402. pontja.

20 – A megtámadott ítélet 406. pontja.

azon érvelésével foglalkozik, amellyel az elsőfokú eljárásban már vitatták a Bizottság által a FEG és a NAVEG közötti kapcsolatokra vonatkozóan előterjesztett dokumentumok bizonyító erejét. Az Elsőfokú Bíróság előtt már felhozott érvek pusztán megismétlése nem elfogadható.²¹

35. A CEF ezen túlmenően azt állítja, hogy a fellebbezés e jogalapjának célja kizárólag az Elsőfokú Bíróság által tett ténymegállapítások megkérdőjelezése. A FEG érvelésének egyedi dokumentumokra és azok bizonyító erejére vonatkozó részletes volta ilyen szándékra utal.²² Ez ugyancsak a fellebbezés harmadik jogalapjának elfogadhatósága ellen szól.²³

36. Ugyanakkor e harmadik jogalap alaposabb vizsgálata azt mutatja, hogy az nem pusztán az Elsőfokú Bíróság által a tények tekintetében végzett értékelés kritikája vagy az Elsőfokú Bíróság előtt már felhozott érveket pusztán megismétlése. A FEG ugyanis mindezen érvekkel azt állítja, hogy az Elsőfokú Bíróság ítéletében figyelmen kívül hagyta azon jogszabályi követelményeket, amelyek az EK 81. cikk (1) bekezdését érintő jogsértésekre vonatkozó bizonyítékokra vonatkoztak, és e tekintetben nem megfelelően indokolta ítéletét. Az, hogy a Bizottságnak valamely kartellhatározat esetében a

bizonyítás milyen szabályainak kell megfelelnie, hogy *milyen fajta bizonyítékokra* alapíthatja a Szerződés versenyjogi szabályainak megsértésére vonatkozó megállapítását, olyan jogkérdés, amelyet a Bíróság a fellebbezési eljárásban vizsgálhat.

37. Végeredményben ezért a harmadik jogalap bár elfogadható, de megalapozatlan.

38. Igaz ugyan, hogy a Bizottságnak nemcsak a kartell fennállását, hanem annak időtartamát is bizonyítania kell.²⁴ A Bíróság ugyanakkor elismeri, hogy a versenykorlátozó tevékenységek és megállapodások természetüknél fogva gyakran titkosak, és az erre vonatkozó dokumentáció a legminimálisabbra szorítkozik. A találkozókra készült beszámolókhöz hasonló dokumentumok csak ritkán lelhetők fel, és természetesen töredékesek és szórványosak, és ezért gyakran következtetésekkel kell bizonyos részleteket rekonstruálni. Ezért az esetek nagy részében a versenyellenes magatartás vagy megállapodás létezését bizonyos egybeesésekből és jelekből kell kikövetkeztetni, amelyek együtt figyelembe véve, más összefüggő magyarázat hiányában a versenyjogi szabályok megsértésének bizonyítékaként szolgálhatnak.²⁵ Magától értetődik, hogy ezek az egybeesések és jelek nemcsak a versenykorlátozó magatartás vagy megállapodások

21 – Lásd a jelen indítvány 21. pontját

22 – A fellebbezési kérelem 7. pontjának utolsó mondata is értelmezhető így.

23 – Lásd a jelen indítvány 20. pontját

24 – A C-65/02. P. és C-73/02. P. sz., ThyssenKrupp kontra Bizottság egyesített ügyekben 2005. július 14-én hozott ítélet (EBHT 2005., I-6773. o.) 31. pontja.

25 – A 13. lábjegyzetben hivatkozott Cement-ítélet 55–57. pontja.

fennállásáról szolgálnak felvilágosítással, hanem a folytatólagos versenykorlátozó magatartások *időtartamáról*, illetve a versenykorlátozó megállapodások *alkalmazásának időtartamáról* is.

39. Nincs ez másképp a jelen ügyben sem. A Bizottság egy sor jelből egy kollektív kizárólagossági rendszer fennállása és annak időtartama tekintetében vont le következtetéseket. A hivatkozott ítélkezési gyakorlat fényében az Elsőfokú Bíróság nem alkalmazta tévesen a jogot, amikor abból indult ki, hogy a *bizonyítás e módja* kielégíti a jogszabályi követelményeket. Ennek következtében az indokolás hiányossága sem vethető fel a megtámadott ítélet vonatkozásában. Következésképpen a FEG harmadik jogalapja megalapozatlan.

40. Az, hogy különösen, de nem kizárólag a versenyjogi jogsértés időtartama tekintetében a Bizottság által alapul vett jeleknek *a konkrét ügyben* milyen bizonyító erő tulajdonítható, egyebekben a tények és a bizonyítékok értékelésével összefüggő kérdés. Amint szó volt róla, e kérdések megítélése – a meghamisítás esetét leszámítva, amelyre itt nem hivatkoztak – az Elsőfokú Bíróság kizárólagos hatáskörébe tartozik, és a Bíróság nem gyakorolhat felülvizsgálatot e körben a fellebbezés kapcsán.

41. Ennek megfelelően a fellebbezés harmadik jogalapja bár elfogadható, de megalapozatlan.

C – A negyedik jogalap: Összehangolt magatartás az árak rögzítése kapcsán

42. A fellebbezés negyedik jogalapjával a FEG az indokolási kötelezettség megsértését rója fel az Elsőfokú Bíróságnak. Eszerint az Elsőfokú Bíróság nem foglalkozott a FEG érvelésével, vagy pontatlanul idézte azt. Emellett az Elsőfokú Bíróság megsértette az EK 81. cikk (1) bekezdését, amikor egyes megállapodásokat összehangolt magatartásnak minősít annak tisztázása nélkül, hogy e megállapodásokat átültették-e a gyakorlatba.

43. A fellebbezés e jogalapja elsősorban a megtámadott ítélet II.D. szakaszát (279–339. pont) érinti, amelyben az Elsőfokú Bíróság a Bizottság által megállapított, a FEG és tagvállalkozásai között az árak rögzítése kapcsán megvalósult, összehangolt magatartással foglalkozott. Az Elsőfokú Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a FEG és tagvállalkozásai „magatartások, megállapodások és döntések sorozatával összehangolva próbálták az egymás közötti árversenyt korlátozni az árakra és az árengedményekre vonatkozó összehangolt magatartások, valamint a FEG szintjén az árakra és a reklámra vonatkozó kötelező határozatok elfogadása révén”, a Bizottság a jogilag megkövetelt módon bizonyította e magatartások EK 81. cikkel ellentétes voltát.²⁶ Emellett a fellebbezés negyedik jogalapja a megtámadott ítélet 403–412. pontját is támadja, amelyek a jogsértések egységes, folyamatos jellegével kapcsolatosak.

²⁶ – A megtámadott ítélet 338–339. pontja.

44. A FEG részleteiben öt kifogást hoz fel, amelyek a jogalap öt részét képezik:

1. Az árképzéssel kapcsolatos összehangolt magatartások folyamatos jogsértésként történő értékeléséről (a negyedik jogalap első része)

45. A FEG először is azt állítja, hogy az Elsőfokú Bíróság érthetetlen és nem kielégítő indokolást adott, amikor a megtámadott ítélet 403–412. pontjában arra a megállapításra jutott, hogy a Bizottság által megállapított, az árral kapcsolatos különböző megállapodások egyetlen folyamatos jogsértésnek minősülnek. Az Elsőfokú Bíróság nem mutatta be, miben állt az „átfogó terv” és az „azonos cél”, amelyek fennállása szükséges ahhoz, hogy magatartások egyszerű sorozatát egységes és folyamatos cselekvésnek lehessen tekinteni.

46. Ahhoz, hogy a különböző magatartásokat egységes jogsértésnek lehessen tekinteni, valóban szükséges, hogy e magatartások „azonos, a közös piacon belüli verseny torzítására irányuló versenykorlátozó tárgyak alapján egy »átfogó terv« keretébe [illeszkedjenek]”.²⁷

47. Az Elsőfokú Bíróság semmi esetre sem hagyta figyelmen kívül ezt a feltételt. A megtámadott ítélet 340–343. pontjában külön részt szentel a szóban forgó jogsértések együttes vizsgálatának. Itt kifejti, hogy a TU-nak felrótt mindkét jogsértésnek, nevezetesen a kollektív kizárólagossági rendszernek és az árrögzítésre vonatkozó összehangolt magatartásoknak „azonos versenyellenes célja volt”: „az áraknak a versenyképes ár feletti szinten tartása”.²⁸ Az Elsőfokú Bíróság e megállapításából burkolt módon következik, hogy a jogsértések mindegyike – vagyis mind a kollektív kizárólagossági rendszer, mind az árra vonatkozó összehangolt magatartás – önmagában is erre a meghatározott célra irányult. Erre vezethető vissza, amikor az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítélet 406. pontjában a szóban forgó jogsértések egységességét hangsúlyozza.

48. A megtámadott ítélet e két pontjának együttes olvasata nyilvánvalóvá teszi, hogy az Elsőfokú Bíróság megállapításai eleget tesznek az ítélet megfelelő indokolásával kapcsolatos jogszabályi követelménynek. Az érintettek számára lehetővé teszik a megtámadott ítélet megértését, a Bíróság számára pedig lehetővé teszik az ítélet felülvizsgálatát fellebbezés esetén.

49. A fellebbezés negyedik jogalapjának első része következőképpen megalapozatlan.

²⁷ – A 13. lábjegyzetben hivatkozott Cement-ítélet 258. és 260. pontja.

²⁸ – A megtámadott ítélet 342. pontja.

2. Az iskoláknak adott általános árendeményről (a negyedik jogalap második része)

fenntartására. Ezzel ismételt az Elsőfokú Bíróság által a jogsértések időtartama tekintetében tett megállapításokat vitatja. A fellebbezés harmadik jogalapja tekintetében mondottakkal azonos okokból e felvetés bár elfogadható, de megalapozatlan.³⁰

50. A FEG másodsorban azt állítja, hogy az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítélet 324. és 409. és 412. pontjában az elektrotechnikai felszerelések iskolák részére történő értékesítésével kapcsolatban nem vette figyelembe a FEG és tagvállalkozásai között létrejött megállapodás alapján adott általános árendemény sajátosságát és társadalmi célját. Emellett nem vitatott, hogy mindössze jelentéktelen mennyiségű szállításokról volt szó, amelynek a tagállamok közötti kereskedelemre gyakorolt hatása nem mutatható ki.

53. A fellebbezés negyedik jogalapjának második része következőképpen nem helytálló.

3. A „vezeték és kábel” termékbizottság szerepéről (a negyedik jogalap harmadik része)

51. A fellebbezés negyedik jogalapjának e részével a FEG csak látszólag hivatkozik az indokolás hiányosságára. Álláspontom szerint érvelése valójában arra irányul, hogy az Elsőfokú Bíróság által a tények tekintetében végzett értékelést a Bíróság általi felülvizsgálat alá vonja. Amennyiben tehát a fellebbezés negyedik jogalapjának második része ezen érvelésen alapul, az elfogadhatatlan, mivel nem jogkérdésre vonatkozik.²⁹

54. A FEG harmadrészt azt állítja, hogy a megtámadott ítélet 317–323. pontjában az Elsőfokú Bíróság nem mutatta be, hogy a „vezeték és kábel” termékbizottság keretei között ténylegesen miképpen fejtettek ki versenykorlátozó magatartást. Az Elsőfokú Bíróság egyrészt megelégedett jelekkel, másrészt figyelmen kívül hagyta azt, hogy valamely versenykorlátozó magatartásnak a piacra gyakorolt tényleges hatását bizonyítani kell.

52. A FEG ezenkívül azt is kifogásolja, hogy az 1991-et követő időszak tekintetében nincs bizonyíték az árakra vonatkozó megállapodás

55. Ami egyrészt a jelekre alapított megállapítást illeti, mint már szó volt róla, az

29 – Lásd a jelen indítvány 20. pontját.

30 – Lásd a jelen indítvány 30–41. pontját.

EK 81. cikkel kapcsolatos ítélezési gyakorlat értelmében a bizonyítás e módja jogszerű.³¹ Ennyiben tehát a fellebbezés negyedik jogalapjának harmadik része bár elfogadható, de megalapozatlan.

56. Ami másrésről az árakra vonatkozó megállapodásnak a piacra gyakorolt hatása tekintetében a FEG által hiányolt bizonyítékot illeti, a következő elhatárolást kell tenni.

57. Amennyiben versenykorlátozó *megállapodásokról* vagy *döntésekről* van szó, az ítélezési gyakorlat értelmében nincs szükség a piacra gyakorolt hatás bizonyítására. Önmagában a versenykorlátozó cél elegendő ahhoz, hogy megállapítható legyen az EK 81. cikk (1) bekezdésének megsértése.³²

58. Amint az különösen a megtámadott ítélet 323. pontjából kiderül, az Elsőfokú Bíróság a konkrét ügyben abból indult ki, hogy a „vezeték és kábel” termékbizottság egy, a tagvállalkozások közötti információcserére szolgáló rendszert alkalmazott abból a célból, hogy *döntsen* az árengedmények adására vonatkozó szabályok megállapításáról. Ezért nem volt szükséges az összehangolt magatartás piacra gyakorolt konkrét hatásának bizonyítása.

59. Amennyiben azonban szűk értelemben vett összehangolt magatartásról van szó, azaz *nem* kifejezetten versenykorlátozó megállapodásról vagy döntésről, az EK 81. cikk (1) bekezdése megköveteli, hogy mind a vállalkozások közötti megállapodás, mind az e megállapodásnak megfelelő piaci magatartás, valamint az ezek közötti ok-okozati összefüggés bizonyításra kerüljön.³³ E követelményt azonban nem lehet úgy értelmezni, hogy minden egyes történésnek, amely az érintettek közötti megállapodásra utal, egyúttal hatást is kell gyakorolnia a piacra. Sokkal inkább arról van szó, hogy több ilyen jel *összességében* utal az érintettek közötti összehangolt magatartásra. Ilyenkor elegendő azt bizonyítani, hogy az érintettek összehangolt magatartása *összességében* ennek megfelelő piaci magatartásban nyilvánult meg.

60. A jelen ügyben ezért nem kellett hivatból vizsgálni a közvetlen összefüggést az érintett vállalkozások összehangolt magatartásának valamennyi eleme és az ennek megfelelő piaci magatartása között. Elegendő volt az árengedményekre, az árakra, az eladásokra és az árrésre vonatkozó információcserére utaló, nagy számban megállapított jelből összességében levonni az érintettek összehangolt magatartására vonatkozó következtetést, és ezután bizonyítani azt, hogy ezen összehangolt magatartás összességében egy ennek megfelelő piaci magatartásban nyilvánult meg.

61. Az Elsőfokú Bíróság pontosan ezt tette a megtámadott ítéletben: a 317. és azt követő

31 – Lásd e tekintetben a fellebbezés harmadik jogalapja tekintetében tett megállapításokat, különösen a jelen indítvány 36–40. pontját.

32 – A 13. lábjegyzetben hivatkozott Cement-ítélet 261. pontja.

33 – A C-49/92. P. sz., Bizottság kontra Anic Participacioni ügyben 1999. július 8-án hozott ítélet (EBHT 1999., I-4125. o.) 118. pontja.

pontokban először is a FEG tagvállalkozások összehangolt magatartására utaló különböző jelekkel foglalkozott. A megtámadott ítélet 330. pontjából világosan kiderül, hogy az Elsőfokú Bíróság – még ha szűkszavúan is – ezután megállapításokat tett arra vonatkozóan is, hogy az összehangolt magatartások miként nyilvánultak meg a piacon. Az Elsőfokú Bíróság ehelyütt különösen a megtámadott határozat azon megállapításaira épített, amelyek a FEG tagvállalkozások árlistáinak és katalógusainak nyilvánosságra hozatalával kapcsolatosak.

62. Ilyen körülmények között arra a következtetésre jutottam, hogy az Elsőfokú Bíróság megfelelően indokolta ítéletét. A fellebbezés negyedik jogalapjának harmadik része ezért e szempontból is bár elfogadható, de megalapozatlan.

63. Így a fellebbezés negyedik jogalapjának e harmadik része nem helytálló.

4. A rögzített árakról és a reklámról szóló kötelező határozatokról (a negyedik jogalap negyedik része)

64. A FEG negyedrészt több szempontból vitatja a megtámadott határozatot azon részében, amelyben a rögzített árakról és a reklámról szóló két kötelező határozatra vonatkozik (289–301. pont).

65. Egyrészt úgy érvel, hogy a FEG rögzített árakra vonatkozó állítólagos kötelező határozata röviddel az elfogadása után, 1984-ben már holt betű volt. Az Elsőfokú Bíróság semmiképpen sem juthatott volna arra a következtetésre, hogy az ezen határozattal kapcsolatos jogsértés a formális visszavonás időpontjáig, 1993. november 23-ig tartott.

66. Amennyiben a fellebbezés ezen érvelésen alapul, a Bizottság joggal vitatja már magát az elfogadhatóságát is. A FEG ugyanis az Elsőfokú Bíróság által a tények és a bizonyítékok tekintetében elvégzett értékelést kívánja a fellebbezés útján felülvizsgálat alá vonni. Erre a Bíróságnak nincs hatásköre.³⁴

67. A FEG másrészt azt állítja, hogy a két kötelező határozat jogi természetét tekintve sokkal jobban különbözik az árak rögzítése tekintetében állítólagosan elkövetett többi jogsértéstől, mintsem hogy az Elsőfokú Bíróság valamennyit együtt minősíthesse egyetlen folyamatos jogsértésnek. E tekintetben azt rója fel az Elsőfokú Bíróságnak, hogy az ítéletét érthetetlenül indokolta.

68. Amennyiben a fellebbezés ezen utóbbi érvelésen alapul, bár elfogadható, de a jelen ügyben nem megalapozott. Nincs ugyanis

³⁴ – Lásd a jelen indítvány 20. pontját.

jelentősége annak, hogy valamely egységesként felrótt összehangolt magatartás – mint amilyen a megtámadott ítélet 289–339. pontjában is szerepel (kötelező határozatok, az árakra és az árengedményekre vonatkozó tanácskozások, azonos árlisták alkalmazása) – egyes összetevői mind ugyanolyan jogi természettel bírnak-e. Sokkal inkább az a döntő, hogy ezen elemek mindegyikét szabályosan megállapították és bizonyították, és hogy ezen elemek összességéből az árképzésre vonatkozó folyamatos összehangolt magatartás olvasható ki.

69. Ezért a fellebbezés negyedik jogalapjának e negyedik része sem helytálló.

5. A FEG által a tagok részére megküldött ajánlott árakról (a negyedik jogalap ötödik része)

70. Ami végül a FEG által a „műanyagcső” termékekre vonatkozóan a tagvállalkozásoknak küldött ajánlott árakat illeti, a FEG elsősorban azt kifogásolja, hogy az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítélet 326. és azt követő pontjaiban nem szólt az ajánlások teljességgel kivételes jellegéről, valamint azok korlátozott alkalmazási köréről, és ezzel indokolási hibát vétett.

71. A fellebbezés negyedik jogalapjának e részével a FEG csak látszólag hivatkozik az indokolás hiányosságára. Álláspontom szerint érvelése valójában arra irányul, hogy az Elsőfokú Bíróság által a tények tekintetében végzett értékelést a Bíróság általi felülvizsgálat alá vonja. Amennyiben tehát a fellebbezés negyedik jogalapjának ötödik része ezen érvelésen alapul, az elfogadhatatlan, mivel nem jogkérdésre vonatkozik.³⁵

72. Emellett a FEG kritizálja a megtámadott ítélet 337. pontját, amelyben az Elsőfokú Bíróság a holland nagykereskedelmi piacon kialakult árszínvonalall kapcsolatban a következőket állapította meg: „Bár a FEG vizsgálta azt a feltételezést, mely szerint az árak Hollandiában magasabbak, mint a környező országokban, nem terjesztett elő semmilyen komoly bizonyítékot ezen állítás cáfolata érdekében.” A FEG szerint az Elsőfokú Bíróság ezzel nem vette figyelembe a bizonyítási terhet, mivel nem a Bizottságtól kérte az állítólagos árszínvonal bizonyítását, hanem a FEG-től kért ennek ellenkezőjére vonatkozóan bizonyítást.

73. Ezen érvelésével a FEG félreérti azon követelményeket, amelyek a Bizottságot a piaci körülmények bemutatása kapcsán a versenyjogi eljárásban terhelik. Különösen a tényállás bemutatásával kapcsolatos bizonyítási teher természetét érti félre. Természetesen a Bizottságnak minden olyan megállapítását bizonyítania kell, amelyet határozatában tesz. Mielőtt azonban egyáltalán

³⁵ – Lásd a jelen indítvány 20. pontját.

felmerül a bizonyítási teher kérdése, mindkét félnek magának kell bizonyítania állítását. A Bizottság érdemi állítását csak a másik fél hasonlóképpen érdemi állítása cáfolhatja. Csak ha mindkét fél hasonlóan alapos és elfogadható érvelést terjeszt elő, és ellentétes következtetésre jut, merül fel egyáltalán a bizonyítási teher szabályainak alkalmazása.

75. A jelen esetben a Bizottság által a megtámadott határozatban a holland árszínvonal tekintetében tett megállapítások³⁶ semmiképpen sem csak egyszerű feltételezéseken vagy szubjektív becsléseken alapulnak. Konkrét nyilatkozatokon alapultak, amelyek jelentésekből és termékismertetőkből – nem utolsósorban épp a FEG, illetve a TU által kiadottakból – származnak. A Bizottság ezen árszínvonalra vonatkozó megállapításainak cáfolata érdekében érdemi ellenindítványra lett volna szükség a FEG részéről. Ezzel szemben – amint azt az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítélet 337. pontjában megállapította – a Bizottság állításának cáfolata érdekében nem terjesztett elő „geen serieuze bewijzen”, más szóval nem adott elő érdemi ellenindítványt.

74. Amennyiben tehát a Bizottság határozatában a felhasznált források megjelölésével objektív és ellenőrizhető nyilatkozatokra alapítja a valamely adott piacon fennálló körülményekre vonatkozó következtetéseit, az érintett vállalkozások a Bizottság megállapításait nem vitathatják valamely felületes cáfolattal. Sokkal inkább az a dolguk, hogy részleteiben bemutassák, miért hibásak a Bizottság által felhasznált információk, miért különbözik adott esetben a bizonyító erő vagy miért nem koherensek a Bizottság által levont következtetések. E követelmény nem a bizonyítási teher megfordulását jelenti, amint azt a FEG állítja, hanem annak megnyilvánulása, hogy a félnek maguknak kell bizonyítaniuk állításaikat.

76. Ilyen körülmények között az Elsőfokú Bíróság téves jogalkalmazás nélkül, különösen a bizonyítási teherre vonatkozó szabályok megsértése nélkül juthatott arra a következtetésre, hogy a FEG által a Bizottság árszínvonalra vonatkozó megállapításai tekintetében gyakorolt kritika megalapozatlan.

77. Így végeredményben a fellebbezés negyedik jogalapjának ezen ötödik része sem helytálló.

78. Összességében tehát a fellebbezés negyedik jogalapja részben elfogadhatatlan, részben megalapozatlan.

³⁶ – Lásd a (119) preambulumbekendést.

D – Az ötödik jogalap: a kollektív kizárólagossági rendszer kiterjesztésének felróhatósága a FEG-nek

lően figyelembe olyan mentesítő bizonyítékokat, amelyek szerepeltek a Bizottság eljárásra vonatkozó iratai között.

79. Fellebbezésének ötödik jogalapjával a FEG azt állítja, hogy az Elsőfokú Bíróság megsértette a közösségi jogot, de legalábbis figyelmen kívül hagyta a vonatkozó ítélkezési gyakorlatot, amikor felrótta a FEG-nek a kollektív kizárólagossági rendszer kiterjesztését a NAVEG-ben tagsággal nem rendelkező szállítókra. Emellett az Elsőfokú Bíróság megállapításait érthetetlenül indokolta.

80. A fellebbezés e jogalapja különösen a megtámadott ítélet 231., 236. és 393. pontjára vonatkozik.³⁷ Az Elsőfokú Bíróság helyütt arra a következtetésre jutott, hogy a többek között a FEG által előterjesztett érvek nem cáfolják a Bizottság azon megállapításait, amelyek a kollektív kizárólagossági rendszernek a NAVEG-ben tagsággal nem rendelkező szállítókra történő kiterjesztésére vonatkoztak.

81. Ezzel szemben a FEG lényegében azt állítja, hogy az Elsőfokú Bíróság figyelmen kívül hagyta azt a tényt, hogy a FEG nem játszott a tagjain kívüli és különálló szerepet a felrótt jogsértések megvalósítása során, ami igazolná azt, hogy neki tulajdonítsák e cselekményeket. Ezenkívül nem vettek kel-

82. Amint azt a Bizottság találóan megjegyzi, a FEG fellebbezésének e jogalapjával elsősorban az elsőfokú eljárásban a tényekre és a bizonyítékokra vonatkozóan végzett értékelést kérdőjelezi meg. Ez különösen világosan kiderül például a fellebbezés 78. pontjából vagy 81. pontjának első mondatából: a FEG lényegében a jelek – szerinte nem elég nagy – számát és az azokból levont következtetéseket kifogásolja. A tények és a bizonyítékok értékelése azonban, mint már szó volt róla, nem jogkérdés, ami mint ilyen a Bíróság felülvizsgálata alá tartozna a fellebbezés keretében, hanem sokkal inkább – a meghamisítást leszámítva, amelyre azonban itt nem hivatkoztak – kizárólag az Elsőfokú Bíróság hatáskörébe tartozik.³⁸ Ennyiben a fellebbezés ötödik jogalapja tehát eleve elfogadhatatlan.

83. Amennyiben azonban a FEG fellebbezésének e jogalapjával ettől eltérően azt állítja, hogy az Elsőfokú Bíróság figyelmen kívül hagyott jogilag releváns körülményeket a versenykorlátozó magatartásokban való részvételének megítélése tekintetében, e kifogás elfogadható, ugyanakkor nem megalapozott.

³⁷ – Kiegészítésképpen a FEG hivatkozik a megtámadott ítélet 126., 225–231. valamint 391–392. pontjára.

³⁸ – Lásd a jelen indítvány 20. pontját.

84. A jogilag releváns körülmény a következő: annak megállapításához, hogy mind valamely társulás, mind annak tagjai ugyanazon jogsértésben részt vesznek, a Bizottságnak bizonyítania kellene, hogy a társulás a tagjaitól függetlenül cselekedett.³⁹

külön elemezte a szövetségnek a versenykorlátozó magatartásban való részvételét. A jogilag releváns körülmény alkalmazása tekintetében tehát az Elsőfokú Bíróság nem alkalmazta tévesen a jogot.

86. Így végeredményben a fellebbezés ötödik jogalapja részben elfogadhatatlan, részben megalapozatlan.

85. Még ha az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítélet egyetlen pontján sem választotta is e körülményt kiindulási pontjául, a FEG által kifogásolt szakaszok nyilvánvalóan ebből táplálkoznak. Az Elsőfokú Bíróság kifejezetten az elsőfokú eljárásban vitatott jelekből vezeti le a FEG „közvetlen érintettségét”⁴⁰, és megállapítja, hogy igazgatósági tagjainak együttes magatartásából az következett, hogy „nem önállóan, hanem a társulás összes tagja javára cselekedtek”.⁴¹ A NAVEG-hez nem kapcsolódó bizonyos szállítókra gyakorolt nyomást „a FEG és a TU” fejtette ki, nemcsak a TU.⁴² Ebből világosan kiderül, hogy az Elsőfokú Bíróság nem azonosította a FEG magatartását a tagjai, és különösen a TU magatartásával, hanem

E – A hatodik jogalap: a jogsértések időtartamának megállapítása

87. Fellebbezésének hatodik jogalapjával a FEG azt állítja, hogy az Elsőfokú Bíróság megsértette a közösségi jogot, különösen a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdését, de legalábbis megsértette az indokolási kötelezettséget és az arányosság elvét a bírságok összegének megállapítása tekintetében.

39 – A C-89/85., C-104/85., C-114/85., C-116/85., C-117/85. és C-125/85–C-129/85. sz. Ahlström kontra Bizottság, ún. „Zellstoff I.” egyesített ügyekben 1993. március 31-én hozott ítélet (EBHT 1993, I-1307. o.) 27. pontja és az Elsőfokú Bíróság által a T-25/95., T-26/95., T-30/95., T-31/95., T-32/95., T-34/95., T-35/95., T-36/95., T-37/95., T-38/95., T-39/95., T-42/95., T-43/95., T-44/95., T-45/95., T-46/95., T-48/95., T-50/95., T-51/95., T-52/95., T-53/95., T-54/95., T-55/95., T-56/95., T-57/95., T-58/95., T-59/95., T-60/95., T-61/95., T-62/95., T-63/95., T-64/95., T-65/95., T-68/95., T-69/95., T-70/95., T-71/95., T-87/95., T-88/95., T-103/95. és T-104/95. sz. Cimenteries CBR kontra Bizottság ügyben 2000. március 15-én hozott ítélet (EBHT 2000, II-491. o.) 1325. pontja.

40 – A megtámadott ítélet 226. pontja.

41 – A megtámadott ítélet 231. pontja.

42 – A megtámadott ítélet 236. pontja.

88. A fellebbezés e jogalapja, amely összefügg a fellebbezés harmadik jogalapjával⁴³, a megtámadott ítélet 406–413. pontjára vonatkozik, amelyben az Elsőfokú Bíróság a vitatott versenyjogi jogsértés időtartamával foglalkozott. Az Elsőfokú Bíróság ehelyütt végeredményben megerősíti a Bizottság

43 – Lásd ezen indítvány 30–41. pontját.

megállapításait, és a jogsértések egységes és folyamatos jellegéből indul ki.⁴⁴

89. A FEG lényegében úgy érvel, hogy a nézőpont helytelen, és nem veszi figyelembe a szóban forgó egyes jogsértések heterogén jellegét.

90. Nyilvánvaló, hogy a FEG fellebbezésének e jogalapja valójában arra irányul, hogy az Elsőfokú Bíróság által a tények tekintetében végzett értékelést a Bíróság általi felülvizsgálat alá vonja. Mivel tehát nem jogkérdést vet fel, a fellebbezés hatodik jogalapja elfogadhatatlan.⁴⁵

V – A fellebbezés első és hetedik jogalapjáról: az eljárás túlzott időtartama

91. A fellebbezés jogalapjai közül az első és hetedik a legnagyobb terjedelmű. Azon következményekkel kapcsolatosak, amelyek a Bizottság eljárása egyes részeinek az Elsőfokú Bíróság által megállapított túlzott időtartamából adódnak. Ezért ezeket együtt szükséges vizsgálni.

92. A fellebbezés első jogalapjával a FEG lényegében azt rója fel az Elsőfokú Bíróságnak, hogy megsértette az ésszerű eljárási határidőre vonatkozó alapelvet, amikor megállapította, hogy az igazgatási eljárás egyes részeinek túlzott időtartama a jelen ügyben nem vezet a megtámadott határozat megsemmisítéséhez. A fellebbezés hetedik jogalapjával a FEG ezenkívül kifogásolja, hogy az Elsőfokú Bíróság nem volt hajlandó az eljárás túlzott időtartamára tekintettel csökkenteni a Bizottság által kiszabott bírságot. Ennyiben a 17. rendelet 15. cikke (2) bekezdésének, de legalábbis az indokolási kötelezettség és a bírság összegének megállapítása tekintetében az arányosság elvének megsértését veti fel.

A – A megtámadott ítélet

93. Az első jogalap a megtámadott ítélet 73–94. pontjára vonatkozik.

94. Ehelyütt az Elsőfokú Bíróság először is megállapította a Bizottság azon kötelezettségét, hogy a közigazgatási eljárást – amelyet versenyjogi ügyekben a 17. rendelet szerint kell lebonyolítani, és amely az ott meghatározott szankciók alkalmazásához vezethet – megfelelő határidőn belül folytassa le. Az Elsőfokú Bíróság emellett emlékeztetett arra, hogy az ilyen határidő túllépése, még ha ez bizonyított is, nem feltétlenül alapozza meg a vitatott határozat megsemmisítését. A megsemmisítés akkor jöhet szóba, amenny-

⁴⁴ – Lásd különösen a megtámadott ítélet 406. és 413. pontját.

⁴⁵ – Lásd a jelen indítvány 20. pontját.

nyiben bizonyításra kerül, hogy az ésszerű eljárási határidőre vonatkozó alapelv megsértése hátrányosan érintette az érintett vállalkozások védelemhez való jogát.⁴⁶

95. A konkrét ügyben az Elsőfokú Bíróság a Bizottság igazgatási eljárásának három szakaszát különböztette meg, amelyeket egyenként vizsgált.

- Az eljárásnak az 1996. július 3-ig tartó, a *kifogásközlést megelőző* szakaszát az Elsőfokú Bíróság túlzottan hosszúnak ítélte, és kifejezetten elismeri a Bizottságnak felróható több mint hároméves tévletlenséget.⁴⁷ Ugyanakkor az Elsőfokú Bíróság szerint az eljárás e szakaszának túlzott időtartama nem érintette a védelemhez való jogot, mivel az érintettekkel ekkor még nem közölték a kifogásokat. Csak a kifogások közlését követően áll be alakilag az eljárás alá vonás, és csak ekkor merülhet fel egyáltalán a védelemhez való jog sérelme.⁴⁸

- Az eljárásnak a *kifogásközlés és az érintett vállalkozások meghallgatása között* eltelt 16 hónapos szakaszát az Elsőfokú Bíróság nem minősítette túlzottan hosszúnak.⁴⁹

- Az eljárásnak az *érintett vállalkozások meghallgatása és a megtámadott határozat kibocsátása között* eltelt – összesen 23 hónapos – szakaszát az Elsőfokú Bíróság ismét csak túlzottan hosszúnak ítélte.⁵⁰ Alaposabb vizsgálatot követően azonban arra a megállapításra jutott, hogy a felperesek védelemhez való jogát az eljárás ez utóbbi szakaszának időtartama nem befolyásolta.⁵¹

96. A megtámadott ítélet 438. pontjában, amely pontra különösen a hetedik jogalap vonatkozik, az Elsőfokú Bíróság a Bizottság által megállapított bírság bírói mérséklésének lehetőségével foglalkozik. Az Elsőfokú Bíróság azt állapította meg, hogy a felperesek nem terjesztettek elő olyan érveket, amelyek megalapoznák a bírság további csökkentését a Bizottság által saját hatáskörben már megtett, 100 000 euro összegű csökkentésen túl. Következésképpen az Elsőfokú Bíróság a felperesek erre vonatkozó kérelmét elutasította.

46 – A megtámadott ítélet 73. és 74. pontja.

47 – A megtámadott ítélet 77. pontja.

48 – A megtámadott ítélet 78. és 79. pontja.

49 – A megtámadott ítélet 84. pontja.

50 – A megtámadott ítélet 85. és 93. pontja.

51 – A megtámadott ítélet 86. és 93. pontja.

B – A felek érveinek lényege

97. A FEG érvelése szerint az Elsőfokú Bíróságnak már önmagában az eljárás túlzott időtartama miatt, a védelemhez való jog ezt meghaladó sérelmétől *függetlenül* meg kellett volna semmisítenie a Bizottság megtámadott határozatát.

98. A FEG álláspontja szerint az Elsőfokú Bíróságnak mindenesetre a megsemmisítés szempontjából az 1996. július 3-i kifogásközlést megelőző időszakot is figyelembe kellett volna vennie. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának⁵² ítélkezési gyakorlatából az következik, hogy már az előzetes vizsgálat lefolytatásának a vádlottal való közlése az EJEE 6. cikke⁵³ értelmében vett vádemelésnek minősülhet.⁵⁴ Ilyen körülmények között a konkrét ügyben az eljárás időtartamának megfelelosége szempontjából már a FEG-nek és a TU-nak 1991-ben küldött első információközlésre vonatkozó felszólítástól eltelt időt, de legalábbis a FEG-nek 1991. szeptember 16-án megküldött figyelmeztető levéltől eltelt időt figyelembe kell venni.

99. A védelemhez való jog tekintetében az Elsőfokú Bíróság tévesen ítélte meg azokat a nehézségeket, amelyekkel a vállalkozás védelmének előkészítése kapcsán szembesül. Különösen a vezetés, valamint más munkatársak személyében beállt változások miatt az idő előrehaladtával egyre nehezebbé válik a múltban lejátszódott események rekonstruálása és egykori összefüggésrendszerükbe helyezése. Emellett a FEG vitatja, hogy a terhére rótt jogsértések 1991-et követően is tovább folytak volna.

100. Ami a bírság összegét illeti, a FEG vitatja, hogy ne terjesztett volna elő olyan érdemi szempontokat, amelyek a bírság jelentős csökkentését indokolták volna. Az Elsőfokú Bíróság nyilvánvaló hibát vétett, amikor megtagadta a bírság összegének a Bizottság által már megítélt csökkentésen túli további csökkentését. A bírságnak a Bizottság megtámadott határozatában szereplő csekély mértékű csökkentése ugyanis azon a feltételezésen alapult, hogy a Bizottság és az érintett vállalkozások felelősége közös az eljárás túlzott időtartamáért.⁵⁵ Ezzel szemben az Elsőfokú Bíróság maga állapította meg, hogy az eljárás túlzott időtartama teljes egészében a Bizottságnak tudható be.

101. Mindezzel szemben a Bizottság szerint az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítélettel az állandó ítélkezési gyakorlatot követi, azt helyesen alkalmazta az adott ügyre. Az

52 – A továbbiakban: EJEB.

53 – Az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én aláírt európai egyezmény.

54 – Írásbeli és szóbeli észrevételeiben a FEG különösen az EJEB által a Deweer-ügyben 1980. február 5-én hozott ítélet (A. sorozat, 35. szám, 24. o.) 46. §-ára, az Eckle-ügyben 1982. július 15-én hozott ítélet (A. sorozat, 51. szám, 33. o.) 73. §-ára és a Hozee kontra Hollandia ügyben 1998. május 22-én hozott ítélet (Ítéletek és Határozatok Tára, 1998-III.) 43. §-ára hivatkozott.

55 – A megtámadott határozat (152) preambulumbekkezdése.

Elsőfokú Bíróság mind a kifogások közlését megelőző, mind az azt követő időszak tekintetében vizsgálta az eljárás időtartamát.

104. Ami a bírság lehetséges csökkentését illeti, a Bizottság szerint a FEG kérelme nem elfogadható, de legalábbis megalapozatlan.

102. Az EJEE feltételei és az EJEB ítélkezési gyakorlata a Bizottság szerint nem alkalmazhatóak minden további nélkül a versenyjog területére. A kifogások közlésének időpontját megelőzően nincs alaki vád. Az olyan figyelmeztető levél, mint amelyet a jelen ügyben a Bizottság szolgálatai küldtek, alapvetően különbözik a hivatalos kifogásközlésétől, és ezért nincs jelentősége az itt vizsgált kérdés szempontjából, vagyis hogy az eljárás túlzott időtartama mely időponttól befolyásolhatja hátrányosan az érintettek védelemhez való jogát.

105. A CEF által előterjesztett érvelés ugyanazt a gondolatmenetet követi, mint a Bizottság érvelése. A CEF azt teszi még hozzá, hogy az eljárásért a FEG viseli a fő felelősséget, az eljárás megelőzhető lett volna, ha a FEG idejében felhagy a terhére rótt jogsértésekkel.

C – Értékelés

103. A Bizottság hangsúlyozza, hogy az ítélkezési gyakorlat értelmében önmagában az igazgatási eljárás időtartama nem vezet a megtámadott határozat jogellenességéhez és megsemmisítéséhez. Ehhez konkrét bizonyítékra volna szükség arra vonatkozóan, hogy az érintettek védelemhez való jogát hátrányosan befolyásolták. A fellebbező, akit ez esetben a bizonyítás terhel, azonban ilyen hátrányos befolyásolást nem tudott meggyőzően bemutatni. A Bizottság megítélése szerint az Elsőfokú Bíróság a maga részéről alaposan megvizsgálta az eljárás túlzott időtartamának a TU védelemhez való jogára gyakorolt hatásait, mégpedig az eljárás valamennyi szakaszának hossza tekintetében

106. Az időközben megerősített ítélkezési gyakorlat szerint az ésszerű eljárási határidőre vonatkozó alapelvnek érvényesülnie kell a versenyjog terén, ha a 17. rendelet szerint indítanak eljárást, amely az abban meghatározott szankciók alkalmazását teszi lehetővé.⁵⁶

⁵⁶ – A C-238/99. P., C-244/99. P., C-245/99. P., C-247/99. P., C-250/99. P. C-252/99. P. és C-254/99. P. sz., Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság, ún. „PVC II.” egyesített ügyekben 2002. október 15-én hozott ítélet (EBHT 2002., I-8375. o.) 179. pontja.

1. Bevezető megjegyzések

107. Az ésszerű eljárási határidőre vonatkozó alapelv a közösségi jog általános alapelve, amely az EJEE 6. cikkének (1) bekezdéséből következik⁵⁷, és amelyet időközben megismételtek az Európai Unió Alapjogi Chartája⁵⁸ 41. cikkének (1) bekezdésében (a megfelelő ügyintézéshez való jog).⁵⁹

57 – Lásd ilyen értelemben a 16. lábjegyzetben hivatkozott Baustahlgewebe-ítélet 21. pontját és az 56. lábjegyzetben hivatkozott PVC II ítélet 170–171. pontját. Ugyanakkor a Bíróság arra is felhívta a figyelmet, hogy a kontradiktórius eljárás alapelve, valamint az EEE 6. cikkének (1) bekezdésében elismert többi eljárási garancia csak „bírósg” előtti eljárásokban veendő figyelembe (a 13. lábjegyzetben hivatkozott Cement-ítélet 70. pontja). Ebből levonható az a következtetés, hogy mindenesetre az EJEE 6. cikke (1) bekezdésének közvetlen alkalmazása a Bizottság közigazgatási eljárásában nem merülhet fel.

58 – HL 2000. C 364., 1. o. Noha az Alapjogi Charta még nem fejt ki az elsődleges joggal összehasonlítható kögens joghatást, jogi referenciaforrásként mégis felvilágosítást ad a közösségi jogrend által biztosított alapvető jogokról. Lásd e tekintetben már a a Bíróság előtt folyamatban lévő, C-540/03. sz., Parlament kontra Tanács ügyre vonatkozó, 2005. szeptember 8-án előterjesztett indítványom 108. pontját és a C-387/02., C-391/02. és C-403/02. sz., Berlusconi és társai egyesített ügyekre vonatkozó, 2004. október 14-én ismertetett indítványom (EBHT 2004., I-3565. o.), I-3568. o. 83. pontját; hasonló értelemben lásd a Poiras Maduro főtanácsnok által a C-181/03. P. sz. Nardone-ügyre vonatkozóan 2004. június 29-én előterjesztett indítvány (2005. január 13-án hozott ítélet, EBHT 2005., I-199. o., I-201. o.) 51. pontját, a Mischo főtanácsnok által a C-20/00. és C-64/00. sz., Booker Aquaculture és Hydro Seafood egyesített ügyekre vonatkozóan 2001. szeptember 20-án előterjesztett indítvány (EBHT 2003., I-7411. o.), I-7415. o. 126. pontját, a Tizzano főtanácsnok által a C-173/99. sz. BECTU-ügyre vonatkozóan 2001. február 8-án előterjesztett indítvány (EBHT 2001., I-4881. o. és I-4883. o.) 28. pontját, valamint a Léger főtanácsnok által a C-353/99. P. sz. Hautala-ügyre vonatkozóan 2001. július 10-én előterjesztett indítvány (EBHT 2001., I-9565. o. I-9567. o.) 82. és 83. pontját; visszafogottabb e tekintetben Alber főtanácsnok a C-63/01. sz. Evans-ügyre vonatkozóan 2002. október 24-én előterjesztett indítványának (EBHT 2003., I-14447. o., I-14451. o.) 80. pontjában.

59 – A jelen ügyre vonatkozóan az Alapjogi Charta időbelisége miatt nem alkalmazandó, mivel azt csak a megtámadott határozat kibocsátását követően hirdették ki. A jövőre nézve azonban a versenyjogi ügyekben figyelembe kell venni, hogy a Bizottság magára nézve kötelezőnek fogadta el az Alapjogi Charta rendelkezéseit, vagyis önkéntes alvételével élt (lásd Romano Prodi, az Európai Bizottság elnökének nyilatkozatát a 2000. december 7-én az Európai Tanács alkalmával); lásd még az 1/2003 rendelet (37) preambulumbekezdését.

108. Még ha a 17. rendelet szerinti kartell-jogi eljárások nem büntetőjogi jellegűek is⁶⁰, és nem természetes személyek, hanem vállalkozások ellen folynak is, az ésszerű eljárási határidőre vonatkozó alapelv alkalmazása során a Bíróság messzemenően figyelembe veszi az EJEB által az EJEE 6. cikkének (1) bekezdésére vonatkozóan kialakított ítélkezési gyakorlatot.⁶¹ Eszerint az ésszerű eljárási határidőre vonatkozó alapelv már jóval a hivatalos vádemelés megtörténte előtt is alkalmazandó. Az is eléggé ugyanis, hogy valakit valamely cselekmény elkövetésével *hivatalosan meggyanúsítsanak*, vagy hogy a rá vetülő gyanú alapján fogatosított intézkedések *jelentős befolyást gyakoroljanak helyzetére*⁶².

109. Ennek megfelelően az ésszerű eljárási határidőre vonatkozó alapelv a kartelleljáráásokban is már jóval az alaki vádemeléshez hasonlatos kifogásközlést megelőzően alkalmazható. E tekintetben még függőben lehet hagyni azt a kérdést, hogy a kifogásközlést megelőzően lehet-e beszélni *hivatalos meg-*

60 – Lásd e tekintetben a 17. rendelet 15. cikkének (4) bekezdését.

61 – Az 56. lábjegyzetben hivatkozott PVC II. ítélet 182. pontja.

62 – Franciául: „[L]a période à prendre en considération [...] débute dès qu’une personne se trouve officiellement inculpée ou lorsque les actes effectués par les autorités de poursuite en raison des soupçons qui pèsent contre elle ont des répercussions importantes sur sa situation”; angolul: „[T]he period to be taken into consideration [...] begins at the time when formal charges are brought against a person or when that person has otherwise been substantially affected by actions taken by the prosecuting authorities as a result of a suspicion against him”; lásd az EJEB Nagytanácsa által a Pedersen és Baadsgaard kontra Dánia ügyben 2004. december 17-én hozott ítélet (a 49017/99. sz. panasz alapján indult ügy) 44. §-át, illetve már korábban hasonló értelemben az EJEB által a Ringeisen-ügyben 1971. július 16-án hozott ítélet (A. sorozat, 13. szám) 110. §-át, a Corigliano-ügyben 1982. december 10-én hozott ítélet (A. sorozat, 57. szám) 34. §-át és az 55. lábjegyzetben hivatkozott ítélkezési gyakorlatot.

gyanúsításról, és ha igen, mikortól. Ugyanis a Bizottság előzetes vizsgálata keretében akár a 17. rendelet 14. cikke szerinti tényfeltárás, akár a 17. rendelet 11. cikke szerinti információkérés „jelentős befolyást” gyakorol az érintett vállalkozások helyzetére.⁶³

110. Az ilyen vizsgálati intézkedések minden bizonnyal azt a képzetet keltik az érintett vállalkozásban, hogy a Bizottságban felmerült vele szemben a gyanú valamely, az EK 81. vagy az EK 82. cikk szerinti jogsértéssel kapcsolatban. Ez még inkább igaz, amennyiben – mint a jelen esetben is – a Bizottság tudatja, hogy valamely harmadik féltől érkezett hozzá panasz, és e panaszt kellően alapos, a vizsgálatok megindítását megalapozó gyanúként veszi figyelembe. Ilyen körülmények között az érintett vállalkozásnak címzett információkérés felér a gyanúsított első kihallgatásával, az érintett vállalkozásnál végzett vizsgálatok pedig felérnek a gyanúsítottnál végzett házkutatással.

111. Az ilyen vizsgálati intézkedések hatására az érintettek rendszerint már komoly erőfeszítéseket tesznek védekezésük előkészítése és különösen ügyvédi segítség igénybevétele érdekében. Adott esetben pénzügyi jellegű intézkedéseket kell tenniük az esetleges bírságok fedezetének biztosítása érdekében, és figyelemmel kell lenniük üzleti

partnereik és a nyilvánosság lehetséges reakciójára. Ezen időponttól kezdve az érintettek az ellene indított eljárás lezárásának időpontjával és kimenetelével kapcsolatos bizonytalansággal kell szembesülnie. Megnövekedett nyomás alatt vannak tehát. Ebben a helyzetben az ésszerű eljárási határidőre vonatkozó alapelv erősebb, az eljárások elévülésén⁶⁴ túlmutató védelmet biztosít számukra.

112. E háttér mellett annak a kérdésnek az eldöntése szempontjából, hogy a Bizottság kartellügyben folytatott eljárásának túlzott időtartamáról lehet-e beszélni, a *figyelembe veendő határidő* nem a kifogásközléssel indul, hanem már a Bizottság első olyan vizsgálati intézkedéseitől, amelyek jelentős befolyást gyakoroltak az érintett vállalkozások helyzetére.⁶⁵

113. Ami azonban a közigazgatási eljárás *időtartamának megítélését* illeti, két egymást követő szakaszt kell megkülönböztetni: az *első szakaszt*, amely a Bizottság által a rá

63 – Az 56. lábjegyzetben hivatkozott PVC II. ítélet 182. pontja.

64 – Az elévülésről a versenyjog területén lásd a korábbi időszakra vonatkozóan az eljárások időtartamának korlátozásáról, valamint az Európai Gazdasági Közösség szállításra és versenyre vonatkozó szabályai alapján kezdeményezett szankciók végrehajtásáról szóló, 1974. november 26-í 2988/74/EGK tanácsi rendeletet (HL 1974. L 319., 1. o., magyar nyelvű különkiadás 7. fejezet, 1. kötet, 61. o.), a jövőbeli ügyek tekintetében pedig az 1/2003 rendelet 25. cikkét.

65 – Az 56. lábjegyzetben hivatkozott PVC II. ítélet 182. pontja. Mischo főtanácsnok más véleményen van, amikor a PVC II. ügyben 2001. október 25-én előterjesztett indítványának (EBHT 2002., I-8375. o.) 40. és azt követő pontjaiban a kifogásközlést megelőző időszak figyelembevétele ellen foglal állást.

ruházott vizsgálati hatáskörök gyakorlásával indul meg, és a kifogásközlésig terjed, valamint a *második szakaszt*, amely a kifogásközléstől az eljárást lezáró határozat elfogadásáig terjed.⁶⁶

114. Amint az a PVC II.-ügyben hozott ítéletből is következik⁶⁷, bár az ésszerű eljárási határidőre vonatkozó alapelv az eljárás mindkét szakaszában alkalmazandó, e két szakasz saját belső logikával rendelkezik. A kifogásközlést megelőző szakasznak, amely a vizsgálati hatáskörök gyakorlásával indul meg, lehetővé kell tennie a Bizottság számára, hogy vizsgálatai alapján állást foglaljon az eljárás további menetét illetően, míg az ezt követő szakasznak azt kell lehetővé tennie, hogy az érintett meghallgatását követően véglegesen állást foglalhasson a felmerült jogsértést illetően. Ezen eltérő célkitűzések kihatnak az eljárás időtartama ésszerű voltának az egyes eljárási szakaszokban való megítélésére, amelynek érdekében az egyes konkrét ügyekben alapos, minden körülményre kiterjedő vizsgálatot kell lefolytatni.⁶⁸

115. Az eljárás első szakasza tekintetében e vizsgálat során megfelelően figyelembe kell venni azt, hogy a Bizottságnak előzetes vizsgálatához kellő időre van szüksége ahhoz, hogy megfelelően megvizsgálja az EK 81.

vagy EK 82. cikk szerinti jogsértéssel kapcsolatos gyanút. Ellenkező esetben fennállna annak veszélye, hogy a Bizottság mint a Szerződés versenyjogi rendelkezéseinek végrehajtásáért felelős versenyhatóság jelentősen meggyengülne. A Bizottság számára azt is lehetővé kell tenni, hogy az előtte folyamatban lévő eljárások között egyeseknek nagyobb fontosságot tulajdonítson⁶⁹, ez elsősorban – de nem kizárólag – akkor kaphat jelentőséget, ha a Bizottság szolgálatai átmenetileg igen leterheltek.

116. Ami az eljárás második szakaszát illeti, a vizsgálat során figyelembe kell venni, hogy a kifogásközléssel a Bizottság vizsgálatai szokásos esetben lezárulnak, és ezt követően már csak arról van szó, hogy a Bizottság a vállalkozások meghallgatása során gyűjtött adatokat a döntéshozatali folyamat során figyelembe veszi. Az eljárás e pontján a Bizottság eljárása már annyira előrehaladott, hogy ekkor már igen méltánytalan volna az érintett vállalkozásokat a feltétlenül szükségesnél tovább bizonytalanságban tartani az eljárás kimenetelét illetően. Ennek megfelelően szigorúbb szempontok szerint kell megítélni az eljárás időtartamát.

66 – Az 56. lábjegyzetben hivatkozott PVC II. ítélet 181–183. pontja.

67 – Az 56. lábjegyzetben hivatkozott PVC II. ítélet 182–184. pontja.

68 – Az alkalmazandó kritériumokról lásd az 56. lábjegyzetben hivatkozott PVC II. ítélet 187–188. pontját és a 16. lábjegyzetben hivatkozott Baustahlgewebe-ítele 29. pontját.

69 – Lásd ilyen értelemben a T-24/90. sz., Automec kontra Bizottság ügyben 1992. szeptember 18-án hozott ítélet (EBHT 1992., II-2223. o.) 77. pontját és a C-119/97. P. sz., Ufex és társai kontra Bizottság ügyben 1999. március 4-én hozott ítélet (EBHT 1999., I-1341. o.) 88. pontját.

117. A jelen ügyben nem vitatható, hogy a Bizottság eljárása az Elsőfokú Bíróság által meghatározott mindkét ponton⁷⁰ – egyrészt a kifogásközlést megelőzően, másrészt a felek meghallgatása és a megtámadott határozat kibocsátása között – jelentősen elhúzódott.

118. Végeredményben az a kérdés, hogy az Elsőfokú Bíróság megállapíthatta-e – anélkül, hogy tévesen alkalmazta volna a jogot –, hogy az eljárásnak sem a kifogásközlést megelőző, sem az azt követő jelentős elhúzódása nem vezet szükségképpen a semmisség megállapításához (a fellebbezés első jogalapja) vagy a bírság csökkentéséhez (a fellebbezés hetedik jogalapja).

2. Az első jogalap: a túlzott időtartamú eljárás és a semmisség kapcsolatáról

119. A fellebbezés első jogalapjával a FEG azt illetően áll vitában a Bizottsággal és a mellette beavatkozókkal, hogy a közigazgatási eljárás egyes szakaszainak túlzott időtartama miatt a megtámadott határozatot meg kellett-e volna semmisíteni.

a) Csak a védekezési lehetőségekre gyakorolt hátrányos következmények esetén lehetséges a megsemmisítés

120. E megfontolás kiindulópontja az, hogy bármilyen a Bizottság részéről felmerült indokolatlan késedelem az érintett vállalkozások eljárási jogainak sérelmét jelenti, mely jogokat alapjogi védelem illet. E sérelem megállapításának nem feltétele bármilyen kár bizonyítása.⁷¹

121. Mindenesetre az egyes eljárási hibák nem feltétlenül vonják ugyanazon következményt maguk után.⁷² A Bizottság valamely határozatának *megsemmisítésére* az érintett eljárási jogainak megsértése miatt csak akkor

71 – Lásd például az 56. lábjegyzetben hivatkozott PVC II. ítélet 191–200. pontját és a 16. lábjegyzetben hivatkozott Baustahl-gewebe-ítélet 26–48. pontját, amelyek kizárólag az eljárás időtartamának megfelelőségét teszik a vizsgálat tárgyává. Az EJEB ítélkezési gyakorlatából lásd például a 62. lábjegyzetben hivatkozott Corigliano-ítélet 31. §-át.

72 – Az EJEB is elismeri alapvetően (lásd a Schouten és Meldrum kontra Hollandia ügyben 1994. december 9-én hozott ítélet (A. sorozat, 304. szám) 75 §-át, hogy az ésszerű határidőn belüli eljárás elvének megsértése miatti megfelelő szankciót az adott jogrendszerekben kell keresni; franciául: „[...] il appartient en principe aux juridictions nationales de juger ce que doit être, en vertu de leur système juridique, la sanction appropriée pour une violation, imputable à l'une des parties, de l'exigence d'un »délai raisonnable« [...]»; angolul: „[...] it is in principle for the national courts to decide what the appropriate sanction should be under their legal system for a breach attributable to one of the parties of the »reasonable time« requirement [...]”).

70 – Lásd a jelen indítvány 95. pontját.

kerülhet sor, ha az eljárás e jogsértés hiányában más eredményre⁷³ vezetett volna.⁷⁴

kartelljogi ügyben nem állapította is meg kifejezetten⁷⁷, megfelelő következtetések levonhatóak hasonló eljárásokra vonatkozó ítéleteiből, amelyekben már megállapított hasonló összefüggést az ésszerű eljárási határidőre vonatkozó alapelv és a védelemhez való jog között.⁷⁸

122. A versenyjog területén az állandó ítélezési gyakorlat szerint az eljárási jogok megsértése akkor hat ki az eljárás kimenetelére, ha e jogsértés az érintett vállalkozás védekezését megnehezítette.⁷⁵

123. A Bizottság valamely határozatának az eljárás túlzott időtartama miatt történő megsemmisítése tehát szintén csak akkor merülhet fel, ha az érintett vállalkozások megalapozottan bizonyítani tudják, hogy az eljárás túlzott időtartama hátrányosan befolyásolta védekezésüket.⁷⁶ Még ha ezt a Bíróság

124. A másik oldalról tekintve a Bizottság valamely határozatának megsemmisítése a *jog alapján nem lehetséges* még az eljárás túlzott időtartama esetén sem, amennyiben az érintett vállalkozások nem bizonyították megalapozottan, hogy védekezési lehetőségeik sérültek, és ezért semmi sem utal arra, hogy az eljárás elhúzódása a Bizottság határozatának tartalmára kihatással lehetett.⁷⁹ Ilyen esetekben is lehetséges azonban a bírság méltányosság alapján való csökkentése⁸⁰ vagy – adott esetben erre vonatkozó

73 – Ilyen más eredmény lehet például a kevésbé súlyos jogsértés megállapítása, az alacsonyabb összegű bírság kiszabása vagy akár az eljárás folytatásától való elállás.

74 – Lásd többek között a tanácsadó bizottság meghallgatásával összefüggésben a 30/78. sz., Distillers kontra Bizottság ügyben 1980. július 10-én hozott ítélet (EBHT 1980., 2229. o.) 26. pontját, a tisztességes tárgyaláshoz való jog megsértésével összefüggésben a C-301/87. sz., Franciaország kontra Bizottság ügyben 1990. február 14-én hozott ítélet (EBHT 1990., I-307. o.) 31. pontját, a szabályozási bizottság nyelvhasználati szabályaival összefüggésben a C-465/02. és C-466/02. sz., Németország és Dánia kontra Bizottság egyesített ügyekben 2005. október 25-én hozott ítélet (EBHT 2005., I-9115. o.) 36–40. pontját és az iratbetekintési joggal kapcsolatban az 56. lábjegyzetben hivatkozott PVC II. ítélet 315–328. pontját; lásd még ezen kívül a megfelelő jogalap megválasztásával és a jogalkotással összefüggésben a C-211/01. sz., Bizottság kontra Tanács ügyben 2003. szeptember 11-én hozott ítélet (EBHT 2003., I-9813. o.) 52. pontját, valamint a Bíróság előtt folyamatban lévő, C-94/03. sz. Bizottság kontra Tanács ügyre vonatkozóan 2005. május 26-án előterjesztett indítványom 53. pontját.

75 – Lásd – az iratbetekintési jog megsértésével kapcsolatban – a C-51/92. P. sz., Hercules chemicals kontra Bizottság ügyben 1999. július 8-án hozott ítélet (EBHT 1999., I-4235. o.) 77. és 82. pontját és az 56. lábjegyzetben hivatkozott PVC II. ítélet 315–317. és 321–323. pontját.

76 – Hasonló értelemben – az iratbetekintési jog megsértésével kapcsolatban – lásd például az 56. lábjegyzetben hivatkozott PVC II. ítélet 318. és 324. pontját, valamint a 13. lábjegyzetben hivatkozott Cement-ítélet 73–75. és 131. pontját.

77 – Lásd ugyanakkor a Mischo főtanácsnok által a 65. lábjegyzetben hivatkozott C-250/99. P. sz. ügyben 2001. október 25-én előterjesztett indítvány (2002. október 15-i ítélet, I-8375. o., I-8503. o.) 76., 80. és 83. pontját.

78 – Lásd e tekintetben egy ESZAK támogatással összefüggésben a C-501/00. sz., Spanyolország kontra Bizottság ügyben 2004. július 15-én hozott ítélet (EBHT 2004., I-6717. o.) 52., 57. és 58. pontját, valamint a kötelezettségsegzési eljárásokban a C-207/97. sz., Bizottság kontra Belgium ügyben 1999. január 21-én hozott ítélet (EBHT 1999., I-275. o.) 25–27. pontját, valamint a C-96/89. sz., Bizottság kontra Hollandia ügyben 1991. május 16-án hozott ítélet (EBHT 1991., I-2461. o.) 15. és 16. pontját.

79 – Lásd ilyen értelemben a 16. lábjegyzetben hivatkozott Baustahlgewebe-ítélet 49. pontját, amelyben a Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy az Elsőfokú Bíróság ítéletét az elsőfokú eljárás jelentős elhúzódása ellenére nem kell hatályon kívül helyezni, amennyiben semmi nem utal arra, hogy az eljárás időtartama hatással volt a jogvita kimenetelére. Lásd még a Mischo főtanácsnok által előterjesztett, az 56. lábjegyzetben hivatkozott indítvány 75–78. és 84–85. pontját.

80 – Lásd ilyen értelemben a 16. lábjegyzetben hivatkozott Baustahlgewebe-ítélet 48. és 141–143. pontját. Lásd még a jelen indítvány 134–150. pontját.

kérelemre – megfelelő kártérítés megítélése.⁸¹

125. Mindezek alapján téves a FEG azon érvelése, mely szerint a megtámadott határozatot már önmagában az eljárás túlzott időtartama miatt automatikusan meg kellett volna semmisíteni, vagyis függetlenül attól, hogy védekezési lehetőségeit az mennyiben érintette.

b) A védekezési lehetőségek sérelme a konkrét ügyben

126. Meg kell még vizsgálni azonban, hogy az Elsőfokú Bíróság a jelen ügyben joghiba nélkül kiindulhatott-e abból, hogy a FEG védekezési lehetőségeit nem befolyásolták hátrányosan. A FEG érvelése szerint az Elsőfokú Bíróság egyrészt figyelmen kívül hagyta a kifogásközlést megelőző időszakot, másrészt az figyelmen kívül hagyta azon tényleges nehézségeket, amelyekkel egy vállalkozásnak védekezése előkészítése során szembe kell néznie.

81 – Hasonlóan vélekedett Mischo főtanácsnok a 78. lábjegyzetben hivatkozott, a C-250/99. sz. ügyben előterjesztett indítványnak 79. pontjában. A kártérítési igény lehetőségével összefüggésben lásd az Elsőfokú Bíróság T-305/94., T-306/94., T-307/94., T-313/94., T-316/94., T-318/94., T-325/94., T-328/94., T-329/94. és T-335/94. sz. Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1999. április 20-án hozott ítéletének (EBHT 1999, II-931. o.) 122. pontját, amelyet megerősített a Bíróság által hozott, az 56. lábjegyzetben hivatkozott PVC II. ítélet 173–178. pontja.

127. A megtámadott ítéletben az Elsőfokú Bíróság helyesen indult ki abból, hogy kartellügyekben az érintett vállalkozások csak a kifogásközlést követően védekezhetnek a Bizottság által felhozott vádak ellen. Az eljárásnak csak ebben a (második) szakaszában lehet érdemben élni a védelemhez való joggal, amikor a Bizottság vizsgálatai már lezárultak, és az eljárás kontradiktórius jelleget ölt.⁸² Csak ekkor tekinthetnek be ugyanis az érintett vállalkozások az iratokba, és csak ekkor tudnak állást foglalni a Bizottság által felhozott kifogásokkal kapcsolatban. Ezzel szemben az eljárás első szakasza a Bizottság vizsgálatairól szól, következésképpen ekkor még az érintett vállalkozások védelemhez való joga nem érvényesül. Amennyiben a Bizottság az eljárás ezen első szakaszában kapcsolatba lép az érintett vállalkozásokkal, például felvilágosítást kérve, csak egyszerű vizsgálati intézkedésről van szó, nem pedig meghallgatásról. Az eljárás e szakaszában nyilvánvaló okokból az iratbetekintés engedélyezése sem lehetséges, hiszen az jelentősen veszélyeztetheti a vizsgálatok sikerét, és az eljárást inkább hátráltatná, semmint előmozdítaná.

128. Míg tehát az érintett vállalkozások védelemhez való joga kétségtelenül csak a kifogásközlés időpontjától, azaz kizárólag az eljárás második szakaszában érvényesül, az eljárás ezt megelőző első szakasza is hatással

82 – Lásd ilyen értelemben az állandó ítélkezési gyakorlatot, illetve a 76. lábjegyzetben hivatkozott Hercules Chemicals ítélet 75. pontját és az 56. lábjegyzetben hivatkozott PVC II. ítélet 315–316. pontját.

lehet az érintett vállalkozások védekezési lehetőségeire.

nem vette figyelembe, amikor megállapította, hogy az eljárás első részének túlzott időtartama „mint olyan nem alkalmas” arra, hogy az érintett vállalkozás védelemhez való jogát hátrányosan befolyásolja⁸⁵.

129. Minél több idő telik el ugyanis az első vizsgálati intézkedések és a kifogásközlés között, annál valószínűbb, hogy a kifogásközlésben felvetett vádakra vonatkozó mentesítő bizonyítékok csak nehézségek árán lelhetőek fel. Igaz ugyanakkor, hogy a releváns információk kétségkívül megőrizhetőek a könyvekben és az archívumokban, hogy aztán egy esetleges hatósági vagy bírósági eljárásban felhasználhatóak legyenek.⁸³ Amint azonban a FEG joggal jegyzi meg, a mentesítő bizonyítékok bemutatása egyre nehezebbé válhat az idő múlásával – függetlenül attól, hogy ez az időmúlás a kifogásközlést megelőzően vagy azt követően következik be –, különösen a vállalkozás vezetőségének és munkatársainak természet szerű változása következtében. A megtámadott ítéletben az Elsőfokú Bíróság erre nem fordított kellő figyelmet.⁸⁴

130. Már az eljárás első szakaszának túlzott időtartama is hatással lehet az érintett vállalkozás későbbi védekezési lehetőségeire, és végeredményben csorbíthatja védelemhez való jogát, amikor azokkal az eljárás második felében már élhet. Az Elsőfokú Bíróság ezt

131. Ezzel az Elsőfokú Bíróság jogban tévedett, amikor a megtámadott ítélet 86–93. pontjában felülvizsgálatát arra korlátozta, hogy „a védelemhez való jogot az eljárás ezen [utolsó] szakaszának [jelentős] elhúzóódása hátrányosan befolyásolta-e”.⁸⁶ Az Elsőfokú Bíróságnak ugyanis azt is vizsgálnia kellett volna, hogy az eljárás első, a kifogásközlést megelőző szakaszának túlzott időtartama hátrányosan befolyásolta-e az érintett vállalkozás későbbi védekezési lehetőségeit, és különösen, hogy ezt a FEG megfelelően bizonyította-e.

132. Az ilyen megoldás semmiképpen sem jelenti a védelemhez való jog gyakorlásának feltételezését. Az érintett vállalkozások meghallgatása és iratbetekintési joguk gyakorlása továbbra is csak az eljárás második szakaszában, vagyis a kifogásközlést követő időszakban lehetséges. Ez azonban nem zárja ki, hogy az előzetes vizsgálatok túlzott időtartama – akár a Bizottság hosszadalmas tétlensége az eljárás első szakaszában – hatással legyen a védekezési lehetőségekre, és ezzel a védelemhez való jog megsértését jelentse.

83 – Lásd ilyen értelemben a megtámadott ítélet 87. pontját.

84 – A személyzet cserélődésének problémáját a TU már az elsőfokú eljárásban (a T-5/00. sz. ügyben) jelezte keresetlevelének 46. pontjában valamint válaszában 49. pontjában, ennek ellenére az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítéletben nem foglalkozik ezen érveléssel, még közvetett módon sem a 86–93. pontban.

85 – A megtámadott ítélet 78. és 79. pontja.

86 – A megtámadott ítélet 86. pontja.

133. Mivel a megtámadott ítélet erre vonatkozóan egyáltalán nem tartalmaz megállapításokat, azt hatályon kívül kell helyezni, és – mivel a jogvita így nem elbírálnak – a Bíróság alapokmánya 61. cikke (1) bekezdésének megfelelően vissza kell utalni az Elsőfokú Bíróság elé.

3. A hetedik jogalap: a bírság csökkentése

134. Mivel a fenti megállapítások alapján a fellebbezés első jogalapja a megtámadott ítélet teljes hatályon kívül helyezéséhez vezet, az alábbiakban csak másodlagosan foglalkozunk az állást a bírság esetleges csökkentésének kérdésében, ami a fellebbezés hetedik jogalapjának képezi tárgyát.

135. A FEG e jogalappal azt rója fel az Elsőfokú Bíróságnak, hogy nyilvánvaló hibát vétett a rendelkezésére álló mérlegelési jogkör (az EK 229. cikk és a 17. rendelet 17. cikke) gyakorlása során. Az Elsőfokú Bíróság különösen azt nem vette figyelembe, hogy az eljárás túlzott időtartamáért kizárólag a Bizottság felelős, és e felelősség – a Bizottság korábbi állításával⁸⁷ ellentétben – nem oszlik meg a Bizottság és az érintett vállalkozások között.

136. Az állandó ítélkezési gyakorlat értelmében a Bíróság nem teheti meg, hogy méltányossági alapon maga döntsön a bírság összegéről, és ezzel felülbírálja az Elsőfokú Bíróság e tekintetben végzett mérlegelését, amennyiben az Elsőfokú Bíróság korlátlan felülvizsgálati jogkörében járt el.⁸⁸ Ugyanakkor a Bíróság vizsgálhatja, hogy az Elsőfokú Bíróság nem vétett-e *nyilvánvaló hibát*, vagy nem sértette-e meg az arányosság, illetve az egyenlőség elvét.⁸⁹ Amennyiben tehát a FEG az Elsőfokú Bíróság részéről nyilvánvaló hiba elkövetését rója fel a bírság összegének megítélése során, a fellebbezés hetedik jogalapja elfogadható.

137. Az ügy érdemét tekintve akkor beszélhetünk ilyen *nyilvánvaló hibáról*, ha az Elsőfokú Bíróság tévesen ítélte meg a 17. rendelet 17. cikkével együttesen értelmezett EK 229. cikk alapján rendelkezésre álló felülvizsgálati jogkör terjedelmét. Másrészt akkor is fennállhat nyilvánvaló hiba, ha az Elsőfokú Bíróság a bírság összegével kapcsolatban hozott határozatot megelőzően nem foglalkozik kimerítően valamennyi olyan tényállási elemmel, illetve érvel, amelynek a konkrét ügyben a bírság összegére vonatkozó határozat szempontjából jelentősége van.⁹⁰

88 – A C-189/02. P., C-202/02. P., C-205/02. P.–C-208/02. P. és C-213/02. P. sz., Dansk Rørindustri és társai egyesített ügyekben 2005. június 28-án hozott ítélet (EBHT 2005., I-5425. o.) 245. pontja; lásd emellett a C-310/93. P. sz., BPB Industries és British Gypsum kontra Bizottság ügyben 1995. április 6-án hozott ítélet (EBHT 1995., I-865. o.) 34. pontját, a C-291/98. P. sz., Sarrió kontra Bizottság ügyben 2000. november 16-án hozott ítélet (EBHT 2000., I-9991. o.) 73. pontját, a 16. lábjegyzetben hivatkozott Baustahlgewebe-ügyben hozott ítélet 129. pontját és az 56. lábjegyzetben hivatkozott PVC II. ítélet 614. pontját.

89 – A 13. lábjegyzetben hivatkozott Cement-ítélet 365. pontja.

90 – Lásd ugyanilyen értelemben a 24. lábjegyzetben hivatkozott Dansk Rørindustri ítélet 244. és 303. pontját és a 16. lábjegyzetben hivatkozott Baustahlgewebe-ügyben hozott ítélet 128. pontját.

87 – A megtámadott határozat (152) preambulumbekzdése.

138. Ami először is az *Elsőfokú Bíróság jogkörének terjedelmét* illeti az EK 229. cikk keretei között, e tekintetben figyelemmel kell lenni arra, hogy a korlátlan felülvizsgálati jogkör nem ugyanazon kritériumok vizsgálatára terjed ki, mint amelyek a megtámadott határozat megsemmisítése szempontjából jelentősek. A korlátlan felülvizsgálati jogkör esetében nem egyszerűen a Bizottság határozata jogszerűségének vizsgálatáról van szó. E körben sokkal inkább figyelembe vehetőek a célszerűséggel és a méltányossággal kapcsolatos szempontok. Éppen itt kell az olyan eljárási hibákra figyelemmel lenni, mint amilyen az ésszerű eljárási határidőre vonatkozó alapelv megsértése, amelyek – amint már megállapításra került⁹¹ – akkor is az alapvető jogok megsértését jelentik, ha nem hatnak ki a Bizottság határozatára, és ezért nem vezetnek annak megsemmisítéséhez.

139. A jelen ügyben az Elsőfokú Bíróság ezt helyesen ismerte fel, és helyesen állapította meg azt, hogy önmagában a közigazgatási eljárás Bizottságnak felróható túlzott időtartama megalapozhatja a kiszabott bírság összegének további csökkentését.⁹² Az Elsőfokú Bíróság e tekintetben nem vétett nyilvánvaló hibát.

140. Más a helyzet az Elsőfokú Bíróság azon kötelezettségével, hogy kimerítően *foglalkozzon valamennyi, a határozat szempontjából jelentőséggel bíró tényállási elemmel, illetve érvvel*.

141. A konkrét ügyben a korlátlan felülvizsgálati jogkör keretei között a határozat szempontjából jelentőséggel bíró tényállási elemek közé tartozik különösen a Bizottságot a közigazgatási eljárás két szakaszának túlzott időtartamáért terhelő felelősség, amely tehát nemcsak a felek meghallgatása és a megtámadott határozat kibocsátása között általában szükséges időtartam túllépése tekintetében áll fenn, hanem a kifogások közlését megelőzően, az előzetes vizsgálatok szakaszában megállapítható több mint hároméves tétlenség tekintetében is.

142. Bár az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítéletben először megállapította a Bizottság felelősségét a közigazgatási eljárás *mindkét* szakaszának túlzott időtartamáért⁹³, korlátlan felülvizsgálati jogköre keretében később csak a két szakasz *egykének* túlzott időtartama tekintetében vette figyelembe a Bizottság felelősségét, nevezetesen a felek meghallgatása és a megtámadott határozat kibocsátása közötti szakasz tekintetében. Ez különösen világosan kiderül a megtámadott ítélet 436. pontjából, amely az Elsőfokú Bíróság által a bírság összege tekintetében megfogalmazott megállapítások kezdő pontja. Itt kizárólag a megtámadott ítélet 85. pontjára történik utalás, vagyis azon részre, amely a Bizottságot az eljárásnak a kifogásközlést követő túlzott időtartama miatt terhelő felelősséggel foglalkozik. Ezzel szemben hiányzik bármilyen utalás a megtámadott ítélet 77. pontjára, amely az eljárásnak a kifogásközlést megelőző túlzott időtartama miatt a Bizottságot terhelő felelősséget állapítja meg.

91 – Lásd ezen indítvány 120–124. pontját.

92 – Lásd a megtámadott ítélet 436. pontját.

93 – Lásd a megtámadott ítélet 77. és 85. pontját.

143. Mivel az Elsőfokú Bíróság így elmulasztotta a bírság esetleges bírói csökkentése szempontjából figyelembe venni az eljárásnak a kifogásközlést megelőző túlzott időtartamát, tévesen alkalmazta a jogot a 17. rendelet 17. cikkével együttesen értelmezett EK 229. cikk alapján rendelkezésére álló korlátlan felülvizsgálati jogkör gyakorlása során.

144. Még ha a megtámadott ítéletet – szemben az itt képviselt állásponttal⁹⁴ – nem kellene is már a fellebbezés első jogalapja alapján teljes egészében hatályon kívül helyezni, mindenképpen hatályon kívül kellene helyezni a fellebbezés hetedik jogalapja alapján azon részében, amelyben az Elsőfokú Bíróság elutasította a FEG-nek a rá kiszabott bírság csökkentésére vonatkozó kérelmét. Ebben az esetben a jogvita elbíráható volna, és a Bíróság alapokmánya 61. cikkének (1) bekezdése alapján maga is végleges határozatot hozhatna. A Bíróság maga dönthetne a Bizottság által kiszabott bírság csökkentéséről.⁹⁵

145. A jelen ügyben a Bizottság a megtámadott határozatban már maga is csökkentette a kiszabott bírság összegét 100 000 euróval. A Bizottság ugyanakkor nem tett különbséget a határozatban említett eljárási szabálytalanságok között, így nem állapítható

meg, hogy a 100 000 euro mekkora része tudható be kifejezetten az eljárás túlzott időtartamának. A Bizottság nem tett különbséget a közigazgatási eljárás két szakasza között sem. Ugyancsak nem állapította meg kizárólagos felelősségét az eljárás túlzott időtartamáért az eljárás két szakaszában,⁹⁶ amit azután az Elsőfokú Bíróság megtett. Ilyen körülmények között úgy tűnik, a FEG védelemhez való jogának megsértését nem veszi kellően figyelembe a bírság Bizottság általi csökkentése.

146. Ilyen körülmények között indokolt volna a bírság újabb csökkentése. A kiindulási pont 50 000 euro lehetne, vagyis az az összeg, amennyivel a Bíróság a Baustahlge-webe-ügyben⁹⁷ csökkentette a bírságot; abban az ügyben ugyanis a Bizottság által eredetileg kiszabott bírság összege hasonló volt FEG-re kiszabott bírsághoz.

147. Ezenkívül a jelen ügyben különös súly-lal esik a latba, hogy a Bizottságot az Elsőfokú Bíróság megállapításai szerint fe-lelősség terheli a több mint hároméves tétlenségért. Emiatt helyénvalónak tűnik az eljárás kifogásközlést megelőző részében jelentkező tétlenség minden teljes éve után a fent jelzett 50 000 euróval, összesen tehát

94 – Lásd e tekintetben a fellebbezés első jogalapja tekintetében a jelen indítvány 119–133. pontjában kifejtetteket.

95 – Ez történt a 13. lábjegyzetben hivatkozott Cement-ügyben hozott ítélet 384–385. pontjában.

96 – A megtámadott határozat (151)–(153) preambulumbekéz-dése.

97 – A 16. lábjegyzetben hivatkozott ítélet, különösen annak 141. pontja.

150 000 euróval csökkenteni a bírság összegét. Ezen túlmenően az eljárás kifogásközlést követő túlzott időtartamát további 50 000 euróval volna szükséges figyelembe venni. Ez összesen 200 000 eurós összeget jelent, amellyel a Bíróság a bírságot – amely jelenleg 4 400 000 euróban került megállapításra – tovább csökkenthetné.

helyezni a fellebbezés hetedik jogalapja alapján⁹⁹ azon részében, amelyben az Elsőfokú Bíróság elutasította a FEG-nek a rá kiszabott bírság csökkentésére vonatkozó kérelmét. Ebben az esetben a Bíróságnak csökkentenie kellene a bírság összegét, és a fellebbezés fennmaradó részét el kellene utasítania.

VI – Költségek

D – Az első és hetedik jogalapra vonatkozó köztes megállapítások

148. Az itt javasolt, a fellebbezés első jogalapja tekintetében vázolt megoldás szerint⁹⁸ a megtámadott ítéletet teljes egészében hatályon kívül kell helyezni, és az ügyet vissza kell utalni az Elsőfokú Bíróság elé.

150. Az eljárási szabályzat 122. cikkének (1) bekezdése értelmében a Bíróság csak akkor határoz a költségekről, ha a fellebbezést elutasítja, vagy ha a fellebbezés megalapozott, és a Bíróság maga hoz a jogvita kapcsán végleges határozatot.

151. Mivel azonban az ügyet a fellebbezés első jogalapja tekintetében javasolt megoldás szerint teljes egészében vissza kell utalni az Elsőfokú Bíróság elé, a költségekről jelenleg nem szükséges rendelkezni.¹⁰⁰

149. Amennyiben a Bíróság – az itt képviselt állásponttal szemben – arra a következtetésre jutna, hogy a fellebbezés első jogalapja nem megalapozott, a megtámadott ítéletet mindenképpen hatályon kívül kellene

⁹⁹ – Lásd e tekintetben ezen indítvány 134–147. pontját.

¹⁰⁰ – Lásd e tekintetben például a C-279/98. P. sz., Cascades kontra Bizottság ügyben 2000. november 16-án hozott ítélet (EBHT 2000., I-9693.) 82. pontját, a C-83/01. P., C-93/01. P. és C-94/01. P. sz., Chronopost és társai kontra Úfex és társai egyesített ügyekben 2003. július 3-án hozott ítélet (EBHT 2003., I-6993. o.) 45. pontját és a C-111/02. P. sz., Parlament kontra Reynolds ügyben 2004. április 29-én hozott ítélet (EBHT 2004., I-5475. o.) rendelkező részének 3. pontját.

⁹⁸ – A jelen indítvány 119–133. pontja.

VII – Véggkövetkeztetések

152. A fenti megfontolások alapján azt javasolom, hogy a Bíróság határozzon a következőképpen:

- 1) Az Európai Közösségek Elsőfokú Bíróságának a T-5/00. és T-6/00. sz., Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied és Technische Unie kontra Bizottság ügyben 2003. december 16-án hozott ítéletét hatályon kívül helyezi.
- 2) Az ügyet visszautalja az Elsőfokú Bíróság elé.
- 3) A költségekről jelenleg nem határoz.